

Criticism and Study of the Philosophical Foundations of the “Creative City Theory” Based on the Conceptual Framework of ‘Allāmah Ṭabāṭabā’ī’s Theory of Credit Perceptions (*I’tibāriyyāt*)

Muḥammad Taqī Pīrbābā’ī ¹ | Fāṭimah Jabbārpūr Mihrābād ² | Maryam Maḥfūziyān ³

1. Corresponding Author, Professor, Faculty of Architecture and Urban Planning, Tabriz Islamic Art University, Tabriz, Iran. Email: pirbabaei@tabriziau.ac.ir
2. Ph.D. Student in Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Tabriz Islamic Art University, Tabriz, Iran. Email: fatemehjabbarpour@gmail.com
3. Ph.D. Student in Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Tabriz Islamic Art University, Tabriz, Iran. Email: MaryamMahfoozian@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Received: 9 November 2025
Revised: 21 January 2026
Accepted: 27 April 2026
Available Online: 7 June 2026

Keywords:

Reconsideration,
creative city, pragmatism
and neo-pragmatism,
‘Allāmah’s theory of credit
perceptions (*i’tibāriyyāt*).

Abstract

The theory of the Creative City is one of the most up-to-date and innovative theories in urban planning, emerging as part of the third wave of urbanisation worldwide, and has become one of the most applicable theories in urban studies. In the context of creating creative cities, merely focusing on modern global theories is insufficient. Living in a country with an Iranian-Islamic culture requires the localisation of these approaches. The goal of this study is to elucidate the role of credit systems (*i’tibāriyyāt*) in creating a creative city; thus, the research reconsiders the concept of the creative city in light of ‘Allāmah Ṭabāṭabā’ī’s approaches, identifying common elements among the inferred concepts. Through this, it seeks to recognise the influential dimensions in the creative city based on ‘Allāmah’s theory of credit perceptions (*i’tibāriyyāt*) within the Iranian-Islamic urban context. Therefore, this research intends to examine the ideas of urban planning in creative cities, considering contemporary approaches such as pragmatism and neo-pragmatism. Subsequently, the perspectives and thoughts of ‘Allāmah Ṭabāṭabā’ī, a philosopher in the contemporary Islamic world, will be analysed in this context, exploring the ontology, anthropology, and epistemology of these concepts. Finally, these approaches have been studied in a comparative manner. The findings of the research indicate that the main components constituting Florida’s creative city theory have a relative contradiction with Islamic thought. If the components of this theory are reconsidered in accordance with Islamic thought and Iranian culture, the creative city theory will undergo positive changes, enhancing its effectiveness.

Cite this article: Pīrbābā’ī, M.; Jabbārpūr Mihrābād, F.; Maḥfūziyān, M. (2026). Criticism and Study of the Philosophical Foundations of the “Creative City Theory” Based on the Conceptual Framework of ‘Allāmah Ṭabāṭabā’ī’s Theory of Credit Perceptions (*I’tibāriyyāt*). *Islamic Philosophical Doctrines*, 21(38), 105-154. <https://doi.org/10.30513/ipd.2026.7740.1672>

Extended Abstract

Introduction

The concept of the Creative City, emphasising that all forms of interaction between citizens and organisations should be entirely reciprocal and focused on solving urban problems and improving quality of life, is rooted in Western philosophical foundations and world-views. This concept is also characterised by features such as creating an attractive place for work and living, providing an appealing destination for tourists, fostering the growth of various economic sectors through the application and effective management of technology, and serving as a hub for emerging enterprises, clusters, and research centres, particularly in the field of advanced technologies. Furthermore, considering the global nature of urban development and the prevailing notion that cities must adopt new development approaches to meet the rapidly changing demands of contemporary society, the concept of the Creative City has gained increasing significance worldwide.

Therefore, in order to facilitate the implementation of this idea within Iranian-Islamic cities and to prevent fundamental inconsistencies with the beliefs and values of the Islamic system, it is necessary to localise and adapt such concepts. To this end, the present study draws upon 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī's theory of *I'tibāriyyāt* (conventional perceptions). By establishing a connection between the Creative City concept, pragmatist approaches, and 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī's philosophical thought, the study seeks to develop a model of the Creative City that is compatible with the Iranian-Islamic urban context. For this purpose, a review of previous studies concerning various approaches has been conducted. Regarding the Creative City, notable international examples—particularly the valuable works of Jane Jacobs—have been examined. Through this review, recent urban development policies emphasising the creation of creative cities, the extent to which creative cities are universal or exclusive, the pathways through which cities around the world move toward creativity and inclusiveness, urban regeneration through cultural creativity and social participation, and related issues have been investigated.

On the other hand, research concerning 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī's theory of conventional perceptions has been undertaken with the aim of assessing the feasibility of localising the Creative City theory and ensuring its philosophical compatibility with the Islamic principles governing society. This is because conventional perceptions play a fundamental role in shaping cities based on Islamic culture. Overall, previous studies have adopted a positive and optimistic view of the Creative City theory, concluding that strengthening the components of a creative city can contribute to the growth of the creative class and enhance citizens' quality of life. However, unlike these studies, the present research seeks to reinterpret the concept of the Creative City within the context of the Islamic city and to localise it in accordance with 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī's theory of *I'tibāriyyāt*. As one of the most significant components of 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī's philosophical thought, this theory represents an effective step toward the localisation of concepts. It fills the theoretical gap that has emerged between Islamic philosophy and the applied discipline of urban planning. Accordingly, the theoretical approach adopted in this research is that of critical interpretation.

Method

The present study adopts a qualitative and analytical research design based on theory development. In this fundamental-developmental research, data were collected through a comprehensive review of library resources, including specialised books, scientific articles, theses, and other credible sources relevant to the research topic. The analytical framework of this study involves an introduction to the philosophies of Pragmatism and Neo-Pragmatism, with the aim of establishing a relationship between the practicality and usefulness of outcomes emphasised in Pragmatist philosophy and the concept of the Creative City. This is because a theory such as the Creative City theory can be considered effective and successful only when it produces desirable outcomes in practice. The process of source selection was based on several criteria, including direct relevance to the research topic, scientific credibility, currency of information, and citation value. Inclusion criteria comprised thematic relevance to the research objectives, publication in reputable academic sources, the use of appropriate methodological approaches, and accessibility of the full text. To enhance the validity of the research, priority was given to more recent sources and to those that held a recognised scholarly position within the field of study. Exclusion criteria included insufficient relevance to the research topic, duplication of information, lack of scientific credibility, inaccessibility of the full text, and outdated information in cases where more recent and reliable sources were available. Following the initial screening process, the selected sources were examined in detail, and information relevant to the research objectives was extracted and analysed.

Findings

The indicators identified in this study include contextualism, a unified model, instrumentalism, purposefulness and effectiveness, interaction and participation, tolerance and social freedom, epistemological foundations, and intellectual nature. These indicators were examined and compared across three approaches: the Creative City, Pragmatism and Neo-Pragmatism, and 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī's theory of I'tibāriyyāt (conventional perceptions). This comparative analysis was conducted to determine the degree of compatibility or incompatibility of each component with the Western philosophies of Pragmatism and Neo-Pragmatism on the one hand, and with the Islamic theory of I'tibāriyyāt proposed by 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī on the other. Overall, based on the theoretical foundations and analyses conducted in the relevant fields, the findings revealed that among the eight influential components of the Creative City model intended for implementation in the Iranian-Islamic city, only one component demonstrates complete compatibility. Four of the principal and fundamental components were found to be incompatible, while three components exhibit partial compatibility. In other words, although these three components are compatible at the conceptual level, they are not aligned in terms of practical implementation. This finding indicates the limitations of applying the Creative City theory, in its original Western formulation, within the Iranian-Islamic cultural context. Accordingly, while the implementation of the Creative City model has achieved considerable success in Western countries, its application in Iran is likely to face challenges due to the presence of Iranian-Islamic approaches and because cer-

tain intellectual and philosophical foundations of the Creative City concept are inconsistent with Islamic and religious principles. Therefore, the localisation of this theory through its modification and adaptation in accordance with Islamic thought can contribute to making the Creative City model more compatible with the cultural values and social context of Iranian citizens.

Discussion

The findings demonstrate that the Creative City theory, in its original Western formulation, is not fully compatible with the philosophical and cultural foundations of the Iranian-Islamic context. The comparative analysis reveals that the divergences are not merely superficial but are rooted in differing ontological, anthropological, and epistemological commitments. While the Creative City theory, drawing on pragmatist and neo-pragmatist philosophies, prioritises practical outcomes, instrumental reason, and social tolerance, 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī's theory of I'tibāriyyāt grounds human action and social organisation in a metaphysical framework that situates credit perceptions within the broader structure of reality and human nature. This framework provides a more comprehensive basis for evaluating urban policies, as it accounts for both the material and spiritual dimensions of human existence. The partial compatibility observed in certain components suggests that localisation is possible, but it requires a critical re-examination of the philosophical assumptions underlying the Creative City theory. The study thus highlights the necessity of interdisciplinary dialogue between Islamic philosophy and urban planning, and it offers a theoretical foundation for developing an "Iranian-Islamic Creative City" model that is both culturally grounded and practically effective.

Conclusion

The contemporary city is a dynamic and complex phenomenon influenced by social, cultural, economic, and political factors. Therefore, uniform approaches to urban problems cannot adequately address the contextual differences among societies. In this regard, Creative City theory can be effective when it is redefined according to the conditions, needs, values, and cultural characteristics of each society. Its relationship with pragmatism and neo-pragmatism stems from their shared emphasis on action, experience, practical outcomes, social interaction, and context. Given the predominantly Western origins of Creative City theory, its direct application in the Iranian-Islamic context may present challenges. Thus, the main concern of this research is not to accept or reject the theory, but to examine the possibility of reinterpreting and indigenising it based on the intellectual and value foundations of Iranian society. In this regard, 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī's theory of I'tibāriyyāt is used as a framework for connecting Creative City theory with pragmatism and neo-pragmatism. The findings indicate a relative compatibility between some components of the Creative City and Islamic thought. However, concepts such as social freedom and tolerance, as well as the use of technology, resilience, talent, and capabilities, require reinterpretation in accordance with Islamic principles. Scientifically, these findings can contribute to interdisciplinary and comparative studies and provide a basis for future empirical research. Practically, they can support the indigenisation of policies and the redefinition of Creative City components in Iranian urban

planning. Ultimately, the study highlights the possibility of developing an “Iranian-Islamic Creative City” and emphasises the need to translate this theoretical framework into measurable indicators and an applicable model for Iranian cities.

Author Contributions

All authors contributed equally to the conceptualisation of the article and the preparation of the initial draft and subsequent versions, including the revised and edited versions.

Data Availability Statement

Given the theoretical and philosophical nature of the research, no field or statistical data were used. All sources are published works fully cited in the reference list.

Ethical Considerations

The authors have refrained from data fabrication, falsification, plagiarism, and any other form of research misconduct.

Funding

This article received no specific financial support from any funding agency in the public, commercial, or non-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declare that they have no conflicts of interest in relation to the publication of this article.

Declaration of Generative AI and AI-Assisted Technologies in the Writing Process

No artificial intelligence tools were used in the preparation or writing of this article. The authors take full responsibility for all content, analyses, and conclusions presented herein.

نقد و بررسی مبانی فلسفی نظریه شهر خلاق با تکیه بر نظریه اعتباریات علامه طباطبایی

محمدتقی پیربابایی^۱ ✉ | فاطمه جبارپور مهرآباد^۲ | مریم محفوظیان^۳

۱. نویسنده مسئول، استاد، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران. رایانامه: pirbabaei@tabriziau.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران. رایانامه: fatemehjabbarpour@gmail.com

۳. دانشجوی دکتری شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران. رایانامه: MaryamMahfoozian@gmail.com

چکیده

نظریه شهر خلاق یکی از به‌روزرترین و تازه‌ترین نظریه‌ها در شهرسازی است که به دنبال موج سوم شهرنشینی در دنیا نمود یافته و به یکی از کاربردی‌ترین نظریه‌های حوزه مطالعات شهری بدل شده است. در زمینه ایجاد شهرهای خلاق تنها توجه به نظریه‌های جهان مدرن و پس از آن، کافی نیست، چراکه زندگی در کشوری با فرهنگ ایرانی - اسلامی نیاز به بومی کردن رویکردهای فوق دارد. هدف این مطالعه تبیین جایگاه اعتباریات در خلق شهر خلاق است. در نتیجه بازاندیشی شهر خلاق با توجه به رویکردهای علامه طباطبایی، مؤلفه‌های مشترک بین مفاهیم استنتاج شد تا از این طریق ابعاد تأثیرگذار در شهر خلاق با توجه به اعتباریات علامه، در شهر ایرانی - اسلامی بازشناسی گردد. بنابراین در این پژوهش سعی بر آن است که اندیشه‌های شهرسازی شهر خلاق با توجه به رویکردهای رایج در دنیای امروزی نظیر پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم بررسی شود. سپس دیدگاه و اندیشه‌های علامه طباطبایی، از فیلسوفان جهان اسلام، در این زمینه بررسی شد و هستی‌شناسی، انسان‌شناسی و معرفت‌شناسی این مفاهیم مورد مذاقه قرار گرفت و در نهایت، این رویکردها به صورت تطبیقی مطالعه شد. یافته‌های پژوهش گویای این است که مؤلفه‌های اصلی نظریه شهر خلاق فلوریدا مغایرت نسبی با اندیشه‌های اسلامی دارند و در صورت بازاندیشی مؤلفه‌های این نظریه مطابق اندیشه اسلامی و فرهنگ ایرانی، نظریه شهر خلاق دستخوش تغییراتی مثبت خواهد شد و کارایی آن دوچندان می‌گردد.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۸/۱۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۱/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۲/۰۷

تاریخ انتشار برخط: ۱۴۰۵/۰۳/۱۷

کلیدواژه‌ها

بازاندیشی، شهر خلاق، پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم، نظریه اعتباریات علامه.

استناد: پیربابایی، محمدتقی؛ جبارپور مهرآباد، فاطمه؛ محفوظیان، مریم. (۱۴۰۵). آموزه‌های فلسفه اسلامی، ۲۱(۳۸)، ۱۰۵-۱۵۴. <https://doi.org/10.30513/ipd.2026.7740.1672>

مقدمه

شهرها برای این‌که بتوانند تقاضاهای در حال تغییر امروزی را برآورده سازند، نیازمند تفکر خلاق، وجود فضاها و محیط‌های شهری جذاب و خلاق و نیز رهبری خلاق هستند (مطلبیان و رحمانی، ۱۳۹۹). در طول دو دهه گذشته شاهد تکامل سریع مفهوم شهردانش به عنوان الگوی مطلوب توسعه شهری بوده‌ایم، به گونه‌ای که از مفاهیم اولیه به شهر هوشمند رسیده، و از این رو سده حاضر «سده دانش محور» نام‌گذاری شده است (Yigitcanlar, 2005). فلسفه شهر خلاق آن است که در هر شهری همیشه ظرفیتی بسیار بیشتر از آنچه در وهله اول تصور می‌شود، وجود دارد (عابدینی و همکاران، ۱۴۰۳). پایه‌های شهر خلاق را می‌توان در سه زمینه اقتصاد، فرهنگ و مکان در نظر گرفت (علیپور و همکاران، ۱۳۹۸) و بر این موضوع تأکید می‌شود که هر نوع رابطه‌ای بین شهروندان با سازمان‌ها و ... باید کاملاً دوجانبه و مبتنی بر رفع مشکلات شهری و ارتقای کیفیت زندگی باشد (غریب و همکاران، ۱۳۹۱). برخی از ویژگی‌های عمومی شهر خلاق را چنین می‌توان برشمرد: ایجاد مکانی جذاب برای کار و زندگی، ایجاد مکانی جذاب برای گردشگران، توانمند در شکوفایی بخش‌های مختلف اقتصادی (با به کارگیری فناوری و مدیریت صحیح آن) و همچنین مرکز جذب بنگاه‌های مختلف نوظهور (خوشه‌ها و مراکز تحقیقاتی به ویژه در زمینه فناوری برتر) (مختاری ملک‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۳). ریچارد فلوریدا در این زمینه بیان می‌کند که شهروندان شهر خلاق بایستی به راحتی به ارائه نظرات و پیشنهادها خود بپردازند و فضای شهر باید جاذب استعدادها و خلاق در زمینه‌های تخصصی و گوناگون علمی باشد (جاوید و همکاران، ۱۳۹۱)، هرچند که او شاخص شهر را تولید و اشتغال خلاق می‌داند (فتوحی مهربانی و همکاران، ۱۳۹۵).

از آن‌جا که اندیشه‌های فلوریدا با دو فلسفه پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم بسیار قرابت دارد، از آن جهت که طبق مبانی فلسفه نئوپراگماتیسم، حقیقت امری انسانی و متکی به انسان می‌باشد و این امر تعبیر دیگری از اومانیزم است که محور همه چیز را انسان می‌داند؛ و در نظریه شهر خلاق نیز انسان محور اصلی است، پس به نحوی از انحا به نفی اصالت اثر الهی در مواجهه با اثر انسانی پرداخته شده است.

پژوهش حاضر تحقیقی کیفی و تحلیلی بر اساس نظریه پردازی است. در این پژوهش بنیادی - توسعه‌ای جمع‌آوری داده‌ها از طریق مطالعه و تحلیل مقالات، کتب و منابع مرتبط صورت گرفته است. در این پژوهش ابتدا به معرفی دو فلسفه پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم پرداخته شده است تا

از این طریق رابطه‌ای بین سودمندی نتایج و عمل در فلسفه اصالت عمل پراگماتیسم و شهر خلاق ایجاد گردد، چراکه یک نظریه همچون نظریه شهر خلاق زمانی مؤثر و نتیجه‌بخش است که در عمل نتایج مطلوبی داشته باشد.

همچنین بر اساس این دو فلسفه، در شهرهای معاصر، از جمله شهر خلاق، که مرتباً در حال تغییرند و اصلی‌ترین ویژگی آن پیچیدگی است، دادن هر گونه نسخه واحد برای مسائل شهری و در شهرهای مختلف اشتباه است. به زمینه‌گرایی اهمیت فراوان داده شده است. در دیدگاه نئوپراگماتیسم به طور خاص، شناخت، مستلزم گفت‌وگو و عمل اجتماعی است و نه کوششی برای منعکس کردن طبیعت. مطابق چنین رویکردی، در شهر خلاق جامعه دیدگاه‌های نظریه‌پردازان را توجیه می‌کند و فرهنگ زمینه موجود بر شکل شهر خلاق تأثیرگذار است.

با بررسی استدلال‌ها و تفاسیر مرتبط می‌توان اذعان داشت که ایده شهر خلاق در تمام کشورهای دنیا و از جمله ایران قابل پیاده‌سازی می‌باشد. اما از آن جاکه این دیدگاه برگرفته از مبانی فلسفی و جهان‌بینی غربی است، برای جلوگیری از ایجاد مغایرت‌های اساسی با باورها و اعتقادات نظام اسلامی باید به بومی‌سازی چنین ایده‌هایی پرداخته شود و در حقیقت، این موضوع به دغدغه اصلی نوشتار حاضر تبدیل شده است. برای این منظور، در مطالعه حاضر به اندیشه‌های اعتباریات علامه طباطبائی روی آورده شد. در واقع، موضوع ایجاد ارتباط بین شهر خلاق، رویکردهای پراگماتیستی و نیز اندیشه‌های علامه، نوآوری و جنبه بدیع این پژوهش است.

از این رو، سؤال اساسی پژوهش حاضر این است که تا چه میزان نظریه شهر خلاق با توجه به فرهنگ اسلامی کشور ایران قابلیت به‌کارگیری و سودمندی دارد؟ بدین منظور ابتدا با معرفی نظریه شهر خلاق، مبانی نظری در این حوزه از منظر نظریه‌پردازان آورده شد، سپس با بررسی ارتباط آن با رویکردهای پراگماتیست و نئوپراگماتیست میزان همپوشانی نظریه شهر خلاق با پارادایم‌های معرفی شده واکاوی گردید. سپس در راستای تبیین این قرابت، جایگاه نظریه اعتباریات، تمایزات و اشتراکات نظریه علامه طباطبائی در تبیین شهر خلاق با رویکرد اسلامی مشخص شد.

پیشینه پژوهش: جیکوبز^۱ (۲۰۱۰) در مقاله‌ای با عنوان «ساخت محله خلاق: امیدها و محدودیت‌های سیاست‌های خلاقانه شهر در برلین»، با توجه به این‌که سیاست‌های اخیر توسعه شهری تأکید زیادی بر ایجاد شهرهای خلاق داشته است، این مقاله خواستار اصلاح و بازنگری در مدل خلاقانه

شهر است که در آن برابری، و نه رشد و مرکزیت، در مرکز قرار دارد. چنین رویکردی شامل تصویب خلاقیت نه به عنوان استراتژی توسعه شهری، بلکه به عنوان حق انسانی است. السایل^۲ و همکاران (۲۰۲۲)، در پژوهشی با عنوان «آیا شهرهای خلاق هم می‌توانند همه‌گیر باشند؟ نحوه حرکت شهرهای دویی، آمستردام و تورنتو به سمت خلاق بودن و فراگیر بودن چگونه بوده و چه ابتکار عمل‌هایی داشته‌اند؟» به این نتیجه رسیده‌اند که برخی از شاخص‌های خلاقیت با موضوع فراگیر بودن هم‌سو هستند، اما برخی دیگر در تناقض اند. همچنین در تنش بین خلاقیت و فراگیر بودن، خلاقیت همیشه غالب می‌شود، زیرا به موجب آن، منافع اقتصادی در اولویت قرار دارند. همچنین اهم یافته‌های این پژوهش ارتقای میزان تاب‌آوری، نوآوری و رشد اقتصادی در شهر خلاق و وابستگی میزان خلاق بودن شهرها با مذهب، جهان‌بینی، نژاد، قومیت و جنسیت می‌باشد. ساساکی^۳ (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان «بازسازی شهری از طریق خلاقیت فرهنگی و مشارکت اجتماعی؛ بازنگری تفکر شهر خلاق در شهر کاناواوی ژاپن»، با هدف بازنگری تفکر شهر خلاق، به این نتیجه رسیده است که شهر خلاق به یک «سیستم تولید مبتنی بر فرهنگ» نیاز دارد؛ سیستم متعادل تولید فرهنگی و مصرف فرهنگی که از سرمایه فرهنگ انباشته بهره می‌برد. او برای افزایش مشارکت فعال شهروندان ایجاد و بازسازی مکان‌های خلاق را پیشنهاد داده است. فلوریدا^۴ (۲۰۰۳) در پژوهشی با عنوان «شهرها و طبقه خلاق» به این نتیجه رسید که دانشمندان علوم اجتماعی که به رشد و توسعه منطقه‌ای اهمیت می‌دهند، عمدتاً بر نقش شرکت‌ها در شهرها تمرکز کرده‌اند، و به‌ویژه بر این موضوع که این شرکت‌ها چگونه در مورد مکان‌یابی تصمیم‌گیری می‌کنند و تا چه حد با هم در مجموعه‌ها یا خوشه‌ها تمرکز می‌نمایند. این مقاله با توجه به موضوع ظهور طبقه خلاق، که بر تنوع و خلاقیت به عنوان محرک‌های اساسی نوآوری و منطقه‌ای و رشد ملی تمرکز دارد، انجام گرفته است. این رویکرد نشان می‌دهد که برای درک بهتر عوامل مؤثر بر رشد اقتصادی، لازم است تمرکز مطالعات از صرف تصمیمات مکانی شرکت‌ها فراتر رود و به تصمیمات افراد درباره محل زندگی و سکونت نیز توجه شود. به بیان دیگر، افراد خلاق و دارای استعداد نیز مانند شرکت‌ها در شکل‌گیری رشد و توسعه اقتصادی مناطق نقش دارند و انتخاب محل زندگی آن‌ها می‌تواند یکی از منابع مهم رشد اقتصادی منطقه‌ای و ملی باشد.

2. Alsayel

3. Sasaki

4. Florida

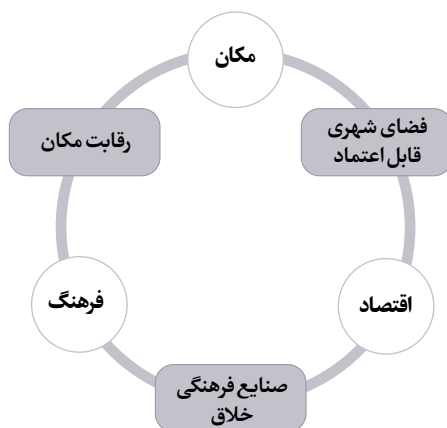
پژوهش‌های پیشین نگاه مثبت و نتیجه‌بخش به نظریه شهر خلاق دارند که با تقویت مؤلفه‌های شهر خلاق می‌توان به رشد طبقه خلاق و افزایش کیفیت زندگی شهروندان دست یافت. اما برخلاف پژوهش‌های مذکور، تحقیق حاضر درصدد بازشناسی مفهوم شهر خلاق در شهر اسلامی و بومی‌سازی آن با توجه به اندیشه‌های اعتباریات علامه طباطبائی است. در این راستا پیربابایی و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان «نقدی بر اجرای نظریه همگانی یان گل در ایران از منظر اندیشه اسلامی با تکیه بر نظریه ادراکات اعتباری علامه طباطبائی» با هدف امکان‌سنجی و بومی‌سازی نظریه همگانی یان گل با تأکید بر بعد فرهنگی و بهره‌گیری از اندیشه‌های اسلامی به دنبال نقد این نظریه می‌باشند.

بنابراین با اذعان به منشأ غربی شهر خلاق و وجود تفاوت‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اعتقادی کشورهای غربی با کشور ایران، بومی‌سازی این نظریه ضروری به نظر می‌رسد و نوآوری تحقیق در همین بخش بومی‌سازی این نظریه با بهره‌گیری از اندیشه‌های اسلامی علامه طباطبائی می‌باشد و پژوهش‌های پیشین، خصوصاً پژوهش‌های داخلی صرف به بحث شهرهای خلاق و مؤلفه‌های کلیدی آن، که زمینه غربی دارد پرداخته‌اند و پژوهش مستقلی با این مضمون بومی‌سازی شکل نگرفته است و خلأ چنین مطالعاتی به منظور انطباق و تناسب فلسفی نظریه با محتوای اسلامی حاکم بر جامعه محسوس است.

۱. مبانی نظری

۱-۱. شهر خلاق

شهر به دلیل اهمیت زیبایی‌شناختی و توانایی برای پرورش قوه ادراک و ارتباطات مورد احترام است، تنوع فرهنگی در آن غنیمت شمرده می‌شود و خلاقیت در تمام اشکال آن وجود دارد (داکسبری، ۱۳۸۹) و با تأکید بر ظرفیت و توانایی در جذب سرمایه انسانی خلاق (کوراوند، ۱۳۹۵) قادر است راه‌حل‌های جدیدی برای مشکلات روزمره ارائه دهد (ابراهیم‌زاده؛ نیری، ۱۳۹۷). شناسایی ویژگی‌های محیط‌های موفق در حمایت و توسعه بخش خلاق، نقش مهمی در تدوین برنامه‌های راهبردی برای توسعه منطقه ای ایفا می‌کند (Chan, 2011). از نظر بیکر، شهر خلاق از به هم آمیختگی سه عنصر مکان، فرهنگ و سرمایه‌گذاری حاصل می‌شود (کوراوند، ۱۳۹۵) که دستاورد آن فضای شهری قابل اعتماد، مکان رقابتی و صنایع فرهنگی خلاق است.

شکل ۱: چشم‌انداز شهر خلاق (Beaker, 2008)

این نظریه در سال ۲۰۰۲ توسط فلوریدا، از صاحب‌نظران بنیادین شهر خلاق، جهشی بی‌سابقه را تجربه کرد (جاوید و همکاران ۱۳۹۱). از نظر فلوریدا مردم مکان‌هایی را برای زندگی ترجیح می‌دهند که خصایصی مانند نوآوری، تنوع و تسامح فرهنگی داشته باشد و انسان‌های خلاق موجب قدرتمند شدن شهر و محرک رشد اقتصادی آن می‌شوند (زنگنه شهرکی و همکاران، ۱۳۹۵). این افراد مکان‌هایی را برای زندگی ترجیح می‌دهند که شامل سه متغیر (3Ts) باشد: استعداد^۵ (افرادی که اندیشه‌های نوآورانه‌ای دارند)، تکنولوژی، و تاب‌آوری^۶ (شامل فرهنگی باز و متنوع بر مبنای قومیت، نژاد و جهت‌گیری جنسی) (ایراندوست؛ غلامیزارچی، ۱۳۹۴). اگرچه این سه متغیر به تنهایی سبب خلاقیت نمی‌شوند، ولی از عوامل جذب‌کننده شهر و سوق‌دهنده آن به سوی خلاقیت به شمار می‌آیند (Flor-ida et al., 1998).

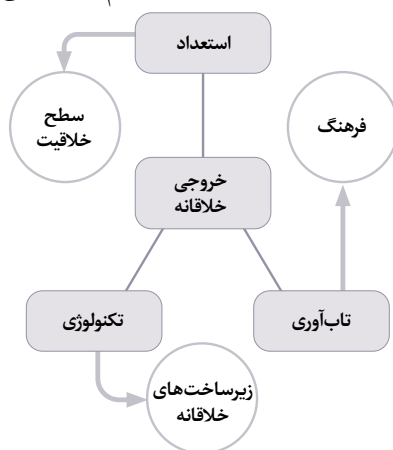
اما در این تعریف، هم خلاقیت و هم شاخص‌های آن، فاقد دو جزء ضروری می‌باشند: فرهنگ و زیرساخت‌های خلاقانه. یام^۷ در سال ۲۰۲۰ شاخص‌های جدیدی را برای خلاقیت تحت عنوان

5. Talent

6. Tolerance

7. Yum

3Ci «سطح خلاقیت»،^۸ زیرساخت‌های خلاقیت^۹ و فرهنگ^{۱۰}، تعریف کرد، و شاخص‌های قبل را قابل اعتمادتر و جامع‌تر نمود. او در این راستا شاخص زیرساخت‌های خلاقانه را به عنوان ساختار سازمان‌دهنده معرفی کرد که برای توزیع ایده‌های خلاقانه و جذب ساکنان خلاق، مورد نیازند. یام معتقد است که فرهنگ در مکان‌ها، ساختمان‌ها و مردم نمایان می‌شود (Alsayer et al., 2022).

شکل ۲: شاخص‌های اندازه‌گیری میزان خلاقیت شهری بر اساس مدل یام، (Alsayer et al., 2022)

در جدول ۱، به مؤلفه‌ها و شاخص‌های شهر خلاق که توسط پژوهشگران مختلف در این حوزه گردآوری شده به اختصار اشاره شده است:

جدول ۱: مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های مؤثر در ایجاد شهر خلاق از نظر پژوهشگران مختلف (منبع: نگارندگان)

پژوهشگر	عنوان تحقیق	مؤلفه‌های مؤثر در شهر خلاق	زیرمؤلفه‌های مؤثر در شهر خلاق
اشتری ۱۳۹۳	شهر خلاق، طبقه خلاق	منظر	شهری مملو از نشانه‌ها، نمادها، المان‌ها، چشم‌اندازی‌های متنوع که در عین کثرت، وحدت یکپارچه دارند.
		هنر	ارتقای هنرهای جدید و تقویت میراث هنری قدیمی شهر.
		تنوع	شهری توریست‌پذیر مملو از نژادها و قومیت‌های مختلف
		فضاهای عمومی	وجود پارک‌های متعدد، ساخت و ارتقای مکان‌های عمومی
		آموزش عالی	تعدد دانشگاه‌ها و مراکز علمی و پژوهشی در شهر

پژوهشگر	عنوان تحقیق	مؤلفه‌های مؤثر در شهر خلاق	زیرمؤلفه‌های مؤثر در شهر خلاق
رضائیان قراگوزلو و دیگران ۱۳۹۱	برنامه‌ریزی شهر خلاق	کیفیت محیط زیست	-
		شرایط اجتماعی و فرهنگی	تنوع فرهنگی و نژادی، خانه‌های امن، بهداشت، برنامه‌های آموزشی
		کاربرد تکنولوژی	استفاده از تکنولوژی مناسب، سیستم‌های انرژی کارآمد و بدون کربن، سیستم حمل‌ونقل کارآمد، زیربناها و ساختمان‌های پایدار
		وجود الگوهای اقتصادی	پویایی فضای محلی برای سرمایه‌گذاری در سطح محلی و با هدف صدور در بازارهای هدف
		استقرار سیاست عمومی	نقش قوانین در توسعه، اجرا و نگهداری یک شهر خلاق، شفافیت و مشارکت
کوراوند ۱۳۹۵	ارزیابی نقش محله خلاق در توسعه شهری با رویکرد محیط نوآور، مطالعه موردی: محلات منطقه ۳ شهر اصفهان	مردم	-
		بنگاه‌های اقتصادی	-
		فضاها	-
		پیوندها	-
		چشم‌انداز	-
نظم‌فر و دیگران، ۱۳۹۷	تحلیل عوامل کلیدی مؤثر بر برنامه‌ریزی شهر خلاق؛ مطالعه موردی: ارومیه	مقیاس	جمعیت، مساحت
		صنایع خلاق	موسیقی، سینما و تئاتر، ادبیات، اقامتی و پذیرایی، موزه
		طبقه خلاق	تعداد شاغلان دارای تحصیلات عالی
		زیرساخت‌های خلاقیت	واحدهای تحقیق و توسعه، تعداد محققان، تعداد اختراعات، تعداد خوشه‌های صنعتی
		کارایی و اثربخشی	کنترل و کاهش ترافیک، گسترش فضای سبز، عملکرد شورای شهر، جلوگیری از فساد
		سرزندگی	مراکز خرید متنوع، مراکز اوقات فراغت، بناهای خاص (مذهبی و فرهنگی)
		تکنولوژی ارتباطی	دسترسی به اینترنت، کیوسک‌های اطلاع‌رسانی، دسترسی به عابر بانک و...
		تنوع اجتماعی	تنوع ادیان و اقوام، نیروی کار غیربومی، تنوع زبان، نحوه برخورد با اقلیت‌ها و نژادها
		سرمایه اجتماعی	مشارکت، اعتماد، امنیت، آگاهی، انسجام
		کیفیت زندگی	فرهنگ و گردشگری، وضعیت زیست محیطی، وضعیت اقتصادی، وضعیت کالبدی

پژوهشگر	عنوان تحقیق	مؤلفه‌های مؤثر در شهر خلاق	زیرمؤلفه‌های مؤثر در شهر خلاق
ابراهیم زاده و نیری، ۱۳۹۷	سنجش و ارزیابی وضعیت شاخص‌های شهر خلاق؛ مطالعه موردی: مناطق پنج‌گانه شهر زاهدان	مشارکت	در تهیه و اجرای طرح‌ها، مدیریت شهری، تدوین چشم‌انداز، استفاده از پیشنهادهاى مردم در اداره امور
		تنوع شهری	وجود موسسات و سازمان‌ها، فضای سبز، بناهای خاص مذهبی و فرهنگی، مراکز اوقات فراغت و تفریحی، فرصت‌های شغلی، مراکز خرید
		سرزندگی فضاهای شهری	نورپردازی معابر، ایمنی عابرپیاده، فرهنگ شهرنشینی مردم، به‌سازی فضای خیابان، برگزاری مراسم و جشن‌های خیابانی، ایجاد فضای نشستن در مراکز پر رفت‌وآمد، دسترسی به مراکز فرهنگی و هنری، اصلاح تابلوها و نماهای ساختمان
		تکنولوژی ارتباطی	دسترسی آسان به اینترنت، دفاتر پیشخوان دولت، بانه‌های اطلاع‌رسانی، عابریانک
امیری و دیگران، ۱۳۹۸	کاربست روش مرور سیستماتیک ادبیات در شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های شهر خلاق	کارایی و اثربخشی	عملکرد سازمان‌های خدمات‌رسان، جمع‌آوری زباله و پاک‌سازی شهر، حمل‌ونقل مناسب، آماده‌سازی فضاهای ورزشی، کنترل ترافیک
		ساختاری	کارآفرینی، آزادی بیان، فناوری اطلاعات و ارتباطات، زیرساخت اجتماعی و فرهنگی، زیرساخت حامی خلاقیت
		اجتماعی	تاب‌آوری، ارزش‌ها و هنجارها، جو اجتماعی
		فرهنگی	محیط فرهنگی، گردشگری، هنجارها و ارزش‌ها، مشارکت فرهنگی
		اقتصادی	نوآوری، اقتصاد فرهنگی، اقتصاد خلاق
		نهادی	محیط نهادی (معافیت مالیاتی، کمک‌های مالی و...)، مشوق‌ها و مقررات، چارچوب عمومی و سیاسی
		انسانی	استعداد، هسته خلاق، درصد متخصصان و هنرمندان و نویسندگان
		فضایی	محیط کالبدی، بازار شهر، زیست‌پذیری، امکانات رفاهی، برندینگ، دسترسی‌پذیری

مهم‌ترین شاخص‌های جهانی در زمینه شهر خلاق به همراه ابعاد مورد تأکید آن‌ها نیز در جدول ۲ آورده شده است:

جدول ۲: مهم‌ترین شاخص‌های جهانی در زمینه شهر خلاق و ابعاد آن (فتوحی مهربانی؛ کلاتری؛ رجایی، ۱۳۹۵)

ابعاد مورد تأکید	شاخص خلاقیت
فرهنگ، فراغت و توریسم	شاخص خلاقیت و فرهنگ

تنوع، امکانات رفاهی، سرزندگی، فرهنگ، فناوری و نوآوری، استعداد، تولید و اشتغال، خلاق، زیبایی‌شناسی محیط، پایداری، امنیت	ده شاخص شهر خلاق فلوریدا
سرمایه فرهنگی و مشارکت	شاخص شهر خلاق اروپا
مکان، منابع و تجهیزات	شاخص خلاقیت چک
زیست‌پذیری و امکانات	شاخص خلاقیت شاری
حمل‌ونقل و دسترسی	شاخص جوامع خلاق
جهانی‌شدن، شبکه‌ها و مبادله	شاخص انرژی خلاق
گشودگی، تحمل‌پذیری و تنوع	شاخص خلاقیت اروپا
سرمایه انسانی، استعداد و آموزش	شاخص خلاقیت هنگ‌کنگ
سرمایه اجتماعی، مشارکت و حمایت	شاخص زندگی فرهنگی
حکومت و قوانین	شاخص ترکیبی اقتصاد خلاق
فعالیت‌های تجاری و اقتصاد	شاخص شهر خلاق لندری
کارآفرینی	شاخص خلاقیت بالیتمور
تکنولوژی و فناوری اطلاعات و ارتباطات	شاخص خلاقیت جهانی

۲. بررسی مبانی فلسفی شهر خلاق

از آن جهت که طبق مبانی فلسفه نئوپراگماتیسم، حقیقت امری انسانی و متکی به انسان می‌باشد و این امر تعبیر دیگری از اومانیزم است که محور همه چیز را انسان می‌داند، در نظریه شهر خلاق نیز انسان محور اصلی است. پس به نحوی از انحا به نفی اصالت اثر الهی در مواجهه با اثر انسانی پرداخته شده است. بنابراین، ابتدا به ارائه تاریخچه، تعاریف و نظریه پردازان فلسفه پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم پرداخته می‌شود. سپس نحوه ارتباط آن‌ها با شهر خلاق بررسی می‌گردد.

۱-۲. مفهوم پراگماتیسم یا اصالت عمل

واژه پراگماتیسم اصالت عمل یا عمل‌گرایی و تجربه‌گرایی است و به سودمندی نتایج و عمل توجه دارد (نوروزی؛ شهریاری، ۱۳۹۵)؛ روشی است برای ارزشیابی مسائل عقلی (باقری؛ عطاران، ۱۳۷۴).

جدول ۳: دیدگاه نظریه پردازان پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم

نظریه پردازان پراگماتیسم	
پیرس معتقد است که پراگماتیسم را باید تفکری دانست که از حالت تئوری محض خارج شده است و پیوند بین نظر و عمل را مورد تأکید قرار می دهد (نوروزی؛ شهریاری، ۱۳۹۵، ص. ۴۸).	چارلز پیرس (۱۸۳۹-۱۹۱۴)
او حقیقت را با معیار عمل می سنجید و معتقد بود که آنچه به عمل درآید، حقیقی است. وی به شیوه مشاهده و تجربه اعتقاد راسخی داشت و استدلال و عقلی را که مبتنی بر مشهودات و تجربیات نبوده، بیهوده می انگاشت (سبزیان؛ بهمن، ۱۳۹۰، ص. ۹۳).	ویلیام جیمز (۱۸۴۲-۱۹۱۰)
دیویی می گوید پراگماتیسم روش تحقیق تجربی است که به همه حوزه های تجربه انسانی گسترده شده است. او به جای پراگماتیسم از اصطلاح ابزارگرایی استفاده کرد، زیرا به اعتقاد وی ابزارگرایی تأکید بیشتری بر روش تجربه دارد (سبزیان؛ بهمن، ۱۳۹۰، ص. ۱۰۰).	جان دیویی (۱۸۵۹-۱۹۵۲)
نظریه پردازان پراگماتیسم در شهرسازی	
هیلی معتقد است که داشتن این تصور که پراگماتیسم مفهومی واحد و یکسان در میان نظریه پردازان در زمان های مختلف و مکان های مختلف داشته و دارد، تصویری گمراه کننده و غلط است (جباری مقدم؛ فرجام طلب، ۱۳۹۹، ص. ۲۲۲).	پتسی هیلی
این اعتقاد که تحلیل های برنامه ریزی حرفه ای باید دربرگیرنده اهداف مخاطبان آن باشد، دیدگاهی پراگماتیسمی است. پراگماتیست ها به این دلیل که دریافته اند هر شخص تأثیر خاص خود را بر فرهنگ و اجتماع خود دارد، تمرکزشان را بر امر آموزش و یادگیری معطوف کرده اند. افرادی که در فرایند برنامه ریزی وارد می شوند، با بهره گیری از تجربه خود از زندگی در یک مکان خاص می توانند به برنامه ریزان در پیش بینی مناسب تر آینده و ارائه راه حل های بهتر برای مشکلات فعلی محیط زندگی خود کمک کنند. این مشارکت اساس هر پروژه ای است (Hoch & Wang., 2013, p. 55)	چارلز هوک"

۲-۲. هستی شناسی پراگماتیسم

تلقی پراگماتیسم از واقعیت جهان و موجودات، مبتنی بر اصل تغییر و تحول است، به این معنا که هیچ نوع جوهر و کنه ثابتی برای جهان نمی شناسد. پراگماتیسم ها با جهانی متکثر روبرو هستند، جهانی با اوصاف و امکانات بسیار که نمی توان همه را یک باره مطالعه و بررسی کرد، بلکه جهان باید به طور آزمایشی، بدان گونه که ظاهر می شود و بسط و تحول می یابد، مطالعه شود (پاپکین؛ استرول، ۱۳۷۴، ص. ۳۹۰).

۲-۳. معرفت شناسی پراگماتیسم

پراگماتیست ها برخلاف ایدئالیست ها اعلام کردند که انسان تنها به آن چیزی معرفت دارد که

از طریق حواس تجربه کرده است. از این رو در نگرش فلسفی پراگماتیسم، فلسفه امری انتزاعی و جدا از مسائل زندگی واقعی تلقی نمی‌شود، بلکه کارکرد اصلی آن، شناخت و حل مسائل عملی و انسانی است. به همین سبب نیز در قلمرو معرفت‌شناسی، پیروان پراگماتیسم معتقدند که معرفت از طریق تجربه حاصل می‌شود و تجربه چیزی جز تعامل فرد با محیط نیست. پدیده‌ها پیوسته در حال تغییرند و در نتیجه تغییر تنها واقعیت موجود است. ثمره چنین دیدگاهی نسبی و مشروط بودن حقیقت است (سبزیان؛ بهمن، ۱۳۹۰).

۲-۴. انسان‌شناسی پراگماتیسم

انسان از دیدگاه عمل‌گرایی موجودی طبیعی - اجتماعی است. عمل‌گرایی همان اعتباری را که برای طبیعت قائل است برای انسان نیز می‌پذیرد، زیرا انسان را یکی از اجزای تشکیل‌دهنده طبیعت و کاملاً پیوسته به آن می‌داند. البته طبیعت از دید عمل‌گرایی، فرایندی باز و پویا و در حال تحول است، نه نظامی بسته و مکانیکی. بنابراین انسان نیز موجودی در حال تغییر و تجدید مستمر است (باقری؛ عطاران، ۱۳۷۴). از مجموع اندیشه‌های جان دیویی برمی‌آید که وی فردیت انسان را نفی نمی‌کرد، بلکه در تعریف و بیان تجربه، فرد را یک عنصر فعال و در حال تعامل با محیط می‌دید و معتقد بود که تجربه در نتیجه این تعامل و تأثیر متقابل مستمر رقم می‌خورد (باقری؛ خوشخویی، ۱۳۸۱).

۳. نئوپراگماتیسم

دیدگاه نوع‌عمل‌گرایانه رورتنی، با «چرخش زبان‌شناختی» مشخص می‌شود. نوع‌عمل‌گرایی عنوانی است بر تجدید نظرهای اعمال شده بر عمل‌گرایی کلاسیک اوایل قرن بیستم که چارلز پیرس، ویلیام جیمز و جان دیویی مطرح کرده بودند (نورمحمدیان و همکاران، ۱۳۹۷).

الف) انکار حقیقت و واقعیت: رورتنی به جای حقیقت و عینیت که به عنوان محور فلسفه و معرفت‌شناسی مدرن قلمداد می‌شد، توافق بین‌الذهانی را در میان اعضای جامعه می‌پذیرد (اصغری، ۱۳۸۷).

ب) نفی عقلانیت و عقل: نفی حقیقت عینی مترادف با نفی عقل و عقلانیت، و نفی این امر نیز به معنای نفی فلسفه است. از دید رورتنی باید عقلی را که به دنبال حقیقت فراتاریخی و غیربشری است، رها کرد (اصغری، ۱۳۸۷).

ج) تأکید بر زبان: نتیجه منطقی چرخش زبانی این است که ما نمی‌توانیم واقعیت نهایی را بشناسیم. رورتی معتقد است که چیزی به نام طبیعت ذاتی یا صفات ذاتی اشیا وجود ندارد. ما فقط می‌توانیم از جهان صحبت کنیم. همه چیز به توصیف‌های ما وابسته است و توصیف‌ها همواره ساخت‌های اجتماعی‌اند. به علاوه، هر آگاهی یک امر زبان‌شناختی است (اصغری، ۱۳۸۷).

۳-۱. نظریه پردازان نئوپراگماتیسم

ریچارد رورتی (۱۹۳۰-۲۰۰۵)

رورتی درباره حقیقت کاملاً با این نظریه جیمز که می‌گوید «حقیقت همان چیزی است که در طرز تفکر ما مصلحت است. درست همان‌طور که صحیح فقط همان چیزی است که در شیوه سلوک ما مصلحت است»، هم‌داستان می‌باشد. تنها تفاوت آن‌ها در بحث چرخش زبان‌شناختی و عطف توجه از مقوله تجربه به مقوله زبان است. رورتی تلاش می‌کند نظریه پراگماتیستی جیمز را با نظریه بازی‌های زبانی ویتگنشتاین تلفیق کند. در برداشت رورتی، حقیقت ساختنی است نه یافتنی. زبان‌ها ساخته می‌شوند نه این‌که یافته شوند و حقیقت صورتی از داشته‌های موجودات زبانی یعنی جمله‌هاست (رورتی، ۱۳۸۴، ص. ۶۶). اعتقاد به جایگاه زبان در نظریه رورتی به گونه‌ای معنامند می‌شود که حتی معتقد است آگاهی و تفکر دو چیز متمایز نیستند، بلکه به‌طور لاینفکی به استفاده از زبان پیوند خورده‌اند. زبان یعنی عمل استفاده از رشته‌های بلند و پیچیده صداها، و علائم به‌منظور سازش موفق با محیط. زبان برای آن است که بتوانیم نیازهای خود را برطرف کنیم و به مقاصدمان برسیم (صادقی‌اول؛ محسنی، ۱۳۹۶).

۳-۲. معرفت‌شناسی نئوپراگماتیسم

رورتی در کتاب فلسفه و آیین طبیعت، دیدگاه خود در مورد شناخت را رفتارگرایی معرفت‌شناختی می‌نامد که شناخت مستلزم گفت‌وگو و عمل اجتماعی است و نه کوششی برای منعکس کردن طبیعت. مطابق چنین رویکردی، دیدگاه‌های ما توسط جامعه توجیه می‌شوند، و نظریه بازنمایی در این میان هیچ نقشی ندارد. این نوع رفتارگرایی را رورتی نوعی کلی‌گرایی می‌نامد که مستلزم هیچ نوع مبنای متافیزیکی نیست (باقری؛ خوشخویی، ۱۳۸۱).

۳-۳. انسان‌شناسی نئوپراگماتیسم

نوع‌م‌گرایی معاصر با دیدگاهی پسانوگرایانه، وجودگرایانه و عمل‌گرایانه، به بحث دربارهٔ انسان می‌پردازد. از نگاه این مکتب فلسفی، تعریفِ یگانه و محتومی از انسان وجود ندارد. آدمی در هر موقعیت به تعریف جدیدی از خویشتن، و یا به بازآفرینی خود می‌پردازد (باقری؛ خوشخویی، ۱۳۸۱). یکی از اصطلاحات کلیدی که رورتنی با کمک آن به تعریف انسان می‌پردازد، واژگان نهایی است. به نظر وی همهٔ انسان‌ها مجموعه‌ای از کلمات را برای توجیه اعمال، باورها و زندگی خود به کار می‌برند (باقری؛ خوشخویی، ۱۳۸۱).

۴-۱. اندیشه‌های هم‌سو و ناهم‌سو ی شهر خلاق فلوریدا با شهرسازی پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم

با بررسی و تحلیل اصول و مفاهیم اصلی شکل‌دهنده به نظریهٔ شهر خلاق و تبدیل آن‌ها به مؤلفه‌های پایه و مقایسهٔ این مؤلفه‌ها با مفاهیم موجود در دو فلسفهٔ پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم، جدول ۴ استخراج گردید. در این جدول به میزان اشتراکات و نظرات اساسی در مباحث مورد بررسی پرداخته شده است:

جدول ۴: اندیشه‌های فلوریدا، هم‌سو یا ناهم‌سو با شهرسازی پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم (منبع: نگارندگان)

ابعاد مورد بررسی	پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم	فلوریدا	نظرات
فرهنگ	فرهنگ جایگزین علم	اقتصاد فرهنگی و متعادل	توجه به تأثیر فرهنگ در ارتقای کیفیت زندگی
تأکید بر زمینه	در نظر گرفتن شرایط خاص هر مکان	جغرافیای خلاقیت و توجه به افراد محلی	توجه به زمینه‌گرایی
الگوی واحد	در هر گونه الگوی واحد و جهان شمول و ضد حقیقت	تنوع و خلاقیت به عنوان پیش‌شرایط اصلی نوآوری و رشد شهری	تنوع
ابزارانگاری	ذهن و زبان	سرمایهٔ فکری، طبقهٔ خلاق	اعتقاد به وجود انگارهٔ ابزار جهت سهولت در زندگی
نتیجه بخشی	رضایت بخشی عامل نتیجه‌مند بودن نظریه و عمل	کارایی	اهمیت دادن به بعد اجتماعی

ابعاد مورد بررسی	پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم	فلوریدا	نظرات
تعامل	گفت‌وگو و عمل اجتماعی	تعامل اجتماعی	اهمیت دادن افراد جامعه به یکدیگر و توانایی برقراری ارتباط
عمل‌گرایی	اصالت عمل	خلاقیت	تبلور ایده در عمل
هدف	کاربردی و سودمند بودن نظریات در عمل	تبدیل ایده‌های خلاق به نوآوری	عمل‌گرایی
سرشت فکری	اصالت عمل در هر زمینه‌ای	رشد اقتصادی و کارایی	فاقد نقطه اشتراک
معرفت‌شناختی	- حصول معرفت از طریق تجربه - تجربه برابند تعامل فرد با محیط	اندیشه‌های نوگرایانه	فاقد نقطه اشتراک
مشارکت	- رویکرد مشارکتی به عنوان پایه و اساس هر پروژه - مشارکت و بهره‌گیری از تجربه افراد از زندگی در یک مکان در فرایند برنامه‌ریزی، برای پیش‌بینی آینده و ارائه راه‌حل‌های بهتر برای مشکلات فعلی محیط زندگی شان	خلاقیت محلی نتیجه مشارکت افراد محلی	مشارکت افراد محلی

۵-۱. اعتباریات علامه طباطبایی

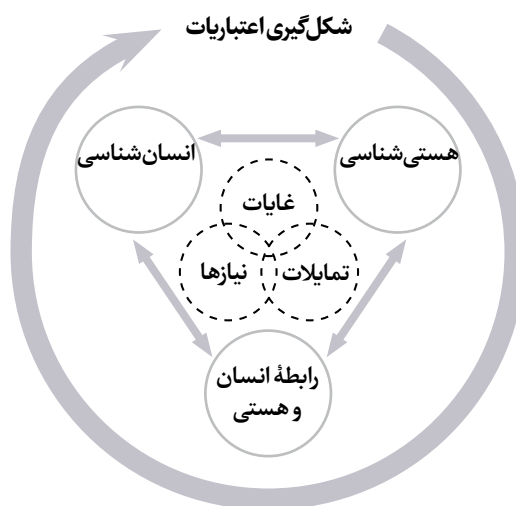
در بین نظریات علامه طباطبایی، متفکر و مفسر معاصر، بحث اعتباریات را می‌توان مبنای مناسبی برای ورود به قلمرو و فلسفه فرهنگ تلقی کرد (پیربابایی؛ فتحعلی بیگلر، ۱۳۹۹). امر اعتباری وسیله و راهی برای عبور به مقصود اصلی است و خودش مقصود و مطلوب بالذات نیست (پارسانیا و همکاران، ۱۳۹۳). از نظر علامه، علوم و ادراکات انسان به دو دسته قابل تقسیم است: واقعی و اعتباری (حسنی فر، ۱۳۹۶).

ریشه لغوی «اعتبار»، «عبر» به معنای عبور کردن و گذشتن از چیزی به چیز دیگر است

(دهخدا، ۱۳۴۱، ج. ۳، ص. ۸۷). علامه در رساله الإنسان فی الدنیا توضیح می‌دهد که در مفاهیم اعتباری، به حسب اختلاف نظر عقلا، اختلاف بشمارای روی می‌دهد، چراکه اعتباریات تا زمانی که عوامل شکل‌دهنده آن‌ها موجود باشند، موجودند و با از میان رفتن آن‌ها از میان می‌روند و با تغییر آن‌ها تغییر می‌کنند (طباطبایی، ۱۳۶۴، ج. ۱، ص. ۱۵۹). ادراکات اعتباری اولاً وابسته به قوای فعاله انسان است و دوم این‌که در آن‌ها «باید» یا «ضرورت» قابل لحاظ است (طباطبایی، ۱۳۶۴، ج. ۱، ص. ۱۹۳). گرچه معانی اعتباری ثابت‌اند، اما مصادیق آن‌ها با تغییر نیازها، زمان‌ها، فرهنگ‌ها و محیط جغرافیایی تغییر می‌کنند (طباطبایی، ۱۳۸۷، ج. ۴، ص. ۱۴۲). اعتباریات بر اساس نیاز انسان برای دستیابی به غایاتی ساخته می‌شوند. هر چیزی که ما را بهتر به اهدافمان برساند، اعتبار می‌کنیم، اعتباریات متناسب با اهداف را می‌پذیریم و ناسازگار با آن را لغو می‌دانیم (پیربابایی؛ فتحعلی بیگلر، ۱۳۹۹).

۱-۶. هستی‌شناسی علامه طباطبایی

به تعبیر علامه، انسان در اثر احساسات درونی خویش که مولود یک سلسله نیازهای وجود است، ادراکاتی می‌سازد که به عنوان نتیجه و غایت، احتیاجات نامبرده را رفع می‌نماید (طباطبایی، ۱۳۶۴، ج. ۱، ص. ۱۵۹). بر اساس نظر علامه و شهید مطهری، سه عامل در شکل‌گیری اعتباریات نقش اساسی دارند که در تعامل با یکدیگر به شکل‌گیری اعتباریات می‌انجامند (پارسا و همکاران، ۱۳۹۳).

شکل ۳: مدل عوامل مؤثر بر شکل‌گیری و تغییر اعتباریات (پارسانیا و همکاران، ۱۳۹۳)

تفاوت رئالیسم علامه با رئالیسم فلاسفه پیشین این است که آن‌ها صرفاً عالم خارج را می‌دیدند و رئالیسم خود را بر مبنای اعتقاد به وجود عالم خارج بنا می‌نمودند، اما علامه که هم عالم خارج را می‌دید و هم اعتباریات را، رئالیسم خود را بر مبنای اعتقاد به وجود دولایه در عالم خارج بنا نهاد. انسان با مراجعه به وجدانش درمی‌یابد که خودش حقیقت و واقعیت دارد و نیز خارج از حیطه وجودی او حقیقت و واقعیتی هست (طباطبائی، ۱۳۸۵، ج. ۱، ص. ۶).

۷-۱. معرفت‌شناختی علامه طباطبائی

رویکرد علامه در باب امکان معرفت و گستره آن نیز رویکردی رئالیستی است، یعنی انسان‌ها می‌توانند به معرفت دست یابند. در این بین، حقیقی‌ترین معرفت معرفت به بدیهیات است. علامه ابزارهای کسب معرفت را حواس، تجربه، عقل، شهود و وحی می‌داند (پیربابایی و همکاران، ۱۳۹۸) و علم نیز دو دسته حضوری و حصولی است. علم حضوری نزد عالم حاضر است. به عنوان مثال، هر یک از ما به نفس خود و همچنین به افعال و آثار نفسانی‌مان علم حضوری داریم. وجود ما و وجود آثار و افعال ما مستقیماً نزد ما حاضر است (بیگدلو و واعظی، ۱۴۰۳). در علم حصولی حضور ماهیت معلوم است پیش عالم، بدین معنا که ما به امور خارج از خود، آگاهی و معرفت داریم. علم حصولی خود به حقیقی و اعتباری تقسیم می‌شود. مفهوم حقیقی حاکی از مصداق خارجی است، مانند مفاهیم ماهوی انسان و درخت، اما مفاهیم اعتباری مفاهیمی‌اند که با تأمل عقلی به دست می‌آیند (کمالی؛ اکبریان، ۱۳۹۴).

۸-۱. انسان‌شناسی علامه طباطبائی

علامه با تفکیک جنبه طبیعی و تکوینی که اراده انسان در آن نقشی ندارد، و جنبه اندیشه و نفسانیات که برخاسته از اراده و خواسته‌های نفسانی است، معتقد است که نفسانیات یعنی تمایلات و احساسات و اندیشه‌های ناشی از آن‌ها نیز تابع و طفیلی هستند و به منزله ابزاری می‌باشند که طبیعت آن‌ها را برای رسیدن به هدف و مقصد خود ساخته است. لذا آدمی هیچ گاه اندیشه‌ها و تصوراتی نمی‌کند که قوای طبیعی‌اش را ندارد (طباطبائی، ۱۳۶۴). البته اهداف دو جنبه وجودی انسان کاملاً با یکدیگر هماهنگ و همراستا نیستند، به گونه‌ای که دستیابی به غرض جنبه نفسانی، متضمن رسیدن به اهداف جنبه طبیعی است (نبویان، ۱۳۹۰).

از نتایج انسان‌شناسی علامه مبتنی بر نظریه اعتباریات، دیدگاه ایشان در باب ماهیت گزاره‌های اخلاقی است که اگرچه علامه معتقد به نسبیت اخلاقی بر اساس اعتباری دانستن حسن و قبح افعال می‌باشد، اما با توجه به اعتقاد وی به بعد ثابتی در افعال انسان در عین توجه به اعتباری بودن و حاصل اراده بودن ابعاد دیگر، می‌توان نسبیت اخلاقی مطلق را نفی کرد. به عبارت دیگر، آنچه موضوع بحث و تحلیل علامه در باب نسبیت اخلاقی است ادراکات خاص و جزئی ناظر به عمل فرد است و به طور مطلق تمام افعال اخلاقی انسان‌ها را شامل نمی‌شود (حسنی فر، ۱۳۹۶).

البته خدماتی که نظریه اعتباریات ساختاری و علم انسان‌شناسی می‌توانند به یکدیگر بدهند دوسویه است. انسان‌شناسی می‌تواند در یافتن ریشه‌های اعتباریات ساختاری به نظریه اعتباریات کمک کند و این نظریه نیز در قاعده‌مندی و نشان دادن مسیر عملکرد انسان‌شناسی به آن یاری می‌رساند (موسوی؛ حسنی، ۱۳۹۵).

۲. یافته‌های تحقیق

۲-۱ جایگاه و نقش نظریه ادراکات اعتباری در ایجاد شهر خلاق

ادراکات اعتباری در شکل‌دهی به شهرها بر اساس فرهنگ اسلامی نقش اساسی دارد. نظریه ادراکات اعتباری به عنوان مهم‌ترین بخش تفکر فلسفی علامه، گامی مؤثر برای بومی‌سازی مفاهیم به شمار می‌رود. این نظریه با تمایزی که میان اندیشه‌های حقیقی و اعتباری قائل می‌شود، خلأ تئوریکی که میان فلسفه اسلامی و دانش کاربردی شهرسازی شکل گرفته را پر می‌نماید (علی‌نام، ۱۴۰۰).

در نظریه اعتباریات، آن دسته از نیازها و غایاتی که ثابت بوده و ناشی از فطرت انسانی، می‌توانند اعتباراتی عام و جهان‌شمول را رقم بزنند، به شرط آن‌که حاصل انسان‌شناسی و هستی‌شناسی دقیق و منطبق با خلقت الهی باشند. بنابراین، نظریه ادراکات اعتباری به رغم آن‌که قائل به امکان شکل‌گیری اعتبارات ثالث، عام و جهان‌شمول است، اما دخالت اراده‌ها، ارزش‌ها و فرهنگ را در وضع اعتبارات قطعی می‌داند (پارسانیا و همکاران، ۱۳۹۳).

التزام به اعتباراتی که ویژه جامعه‌ای خاص و تابع نیازها و غایاتی خاص است، برای دیگر جوامع، لغو و غیرعقلانی خواهد بود، چراکه انسان‌ها در عین این‌که به وجهی متحدند، به

وجهی هم مختلف‌اند و در نتیجه، احساسات و ادراکات مختلفی خواهند داشت. جوامع نیز به تبع اختلاف در اهداف و مقاصد اجتماعی، احکام اعتباری متفاوتی خواهند داشت. این امر در شهرهای خلاق با رنگ و بوی ایرانی - اسلامی مصداق پیدا خواهد کرد (هاشمی؛ گنجعلی، ۱۴۰۰) و این‌گونه است که فرهنگ، سرمایه باارزشی در شهر خلاق به شمار می‌رود.

بنابراین با استفاده از تحلیل مبانی فلسفی نظریه‌های توسعه شهری جدید نظیر نظریه شهر خلاق فلوریدا می‌توان به فهم عمیق‌تری نسبت به این نظریه‌ها و میزان کارایی آن‌ها در جهت تحقق اهداف و آرمان‌های مردمان متأثر از این نظریه‌ها دست یافت.

۲-۲. بررسی تطبیقی مؤلفه‌های شهر خلاق با رویکردهای رایج در دنیای امروزی نظیر پراگماتیسم و

نئوپراگماتیسم در مقایسه با نظریات علامه طباطبائی

در این قسمت، بر اساس موارد تشریح شده در طول پژوهش به معرفی مؤلفه‌های مهم در مبحث شهر خلاق می‌پردازیم و سپس میزان انطباق و اشتراک و نیز عدم اشتراک بین آن‌ها با دو فلسفه پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم و نیز بحث اعتباریات علامه طباطبائی را به تفصیل ارائه می‌کنیم. همچنین نظر هر یک از مباحث سه‌گانه در مورد مؤلفه‌های مورد نظر به‌طور کامل شرح داده می‌شود.

۳-۳. مؤلفه فرهنگ

■ در شهر خلاق فلوریدا

پایه‌های شهر خلاق در سه زمینه اقتصاد، فرهنگ و مکان می‌باشد (علیپور و همکاران، ۱۳۹۸) یعنی هر نوع رابطه‌ای بین شهروندان با سازمان‌ها و... باید کاملاً دوجانبه و مبتنی بر رفع مشکلات شهری و ارتقای کیفیت زندگی باشد (غریب و همکاران، ۱۳۹۱). پژوهشگران شهر خلاق فرهنگ را ابزار بازآفرینی شهری، و صنایع خلاق را موتور توسعه اقتصادی نظریه‌پردازی می‌دانند (امیری و همکاران، ۱۳۹۸). شهر خلاق به دلیل اهمیت زیبایی‌شناختی و توانایی در پرورش قوه ادراک و ارتباطات، تنوع فرهنگی و بیان خلافت در تمام اشکال مورد احترام است (داکسبری، ۱۳۸۹) و روندهای جدید فرهنگ و هنر در آن‌ها پرورش می‌یابند (امیری و همکاران، ۱۳۹۸).

فلوریدا مؤلفه‌های شهر خلاق را سه متغیر استعداد، تکنولوژی و تاب‌آوری می‌داند (Flori-
da et al., 1998, p. 36). البته این تعریف فاقد دو جزء ضروری است: فرهنگ و زیرساخت‌های

خلاقانه. شاخص زیرساخت‌های خلاق به عنوان ماده اولیه و ساختار سازمان دهنده است که برای اجرای خلاقانه، عملکرد خلاقانه و مکان‌های فرهنگی برای ایجاد زمینه مناسب در توزیع ایده‌های خلاقانه و جذب ساکنان خلاق، مورد نیاز است. یام نیز معتقد است که فرهنگ در مکان‌ها، ساختمان‌ها و مردم نمایان می‌شود (Alsayel et al., 2022).

■ در اندیشه‌های پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم

پایه اصلی تفکرات پراگماتیسم بر دانش و واقعیتی است که ریشه در باورها و عادات اجتماعی (فرهنگ) دارد (هاشمی؛ گنجعلی، ۱۴۰۰) و بر نظرات مختلف، زبان انسانی، تاریخ، فرهنگ، عادات و آداب به عنوان داده‌های کارآمد تأکید می‌کنند (جابری مقدم؛ فرجام طلب، ۱۳۹۹). پراگماتیست‌ها به این دلیل که دریافته‌اند هر شخص تأثیر خاص خود را بر فرهنگ و اجتماعش دارد، تمرکز خود را بر امر آموزش و یادگیری معطوف کرده‌اند (Hoch et al., 2013). در نئوپراگماتیسم نیز رورتی نوع‌م‌گرایی است که به جای تجربه، زبان و به جای علم، فرهنگ را جایگزین می‌کند (باقری؛ خوشخویی، ۱۳۸۱).

■ در نظریه اعتباریات علامه طباطبایی

در سایه قوانین اعتباری کارهای آدمیان تفسیرهای ارزشی می‌یابند و در نتیجه، عملی مطابق فرهنگ خاصی خوب و محترمانه و مطابق فرهنگی دیگر بد و توهین آمیز به حساب می‌آید و این همان تأثیر فرهنگ بر اعمال انسان‌هاست.

۲-۴. مؤلفه زمینه‌گرایی

■ در شهر خلاق فلوریدا

طبق نظریه سرمایه خلاق فلوریدا، انسان‌های خلاق موجب قدرتمند شدن شهر و رشد اقتصادی آن می‌شوند. این افراد مکان‌هایی را برای زندگی ترجیح می‌دهند که دارای ویژگی‌هایی نظیر خلاقیت و نوآوری، تنوع و تاب‌آوری باشند (ابراهیم‌زاده؛ نیری، ۱۳۹۷). جیکوبز در کتاب اقتصاد شهرها استدلال می‌کند که تنوع ساکنان محلی، آن‌ها را به تعامل بیشتر ترغیب می‌کند که خود این به شکل‌گیری ایده‌های جدید کمک می‌کند (فتوحی مهربانی و همکاران، ۱۳۹۵).

■ در اندیشه‌های پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم

پراگماتیست‌ها با جهانی متکثر روبه‌رویند؛ جهانی با اوصاف و امکانات بسیار که نمی‌توان همه را یک باره بررسی کرد، بلکه باید به‌طور آزمایشی، همان‌گونه که ظاهر می‌شود و بسط

و تحول می‌یابد، مطالعه شود (سبزیان؛ بهمن، ۱۳۹۰) و چون واقعیت ثابت نیست، بلکه در هر مرحله از رویدادها و وقایع تغییر می‌کند، جهان نیز هیچ‌گاه ثابت نیست و از طریق اعمال تغییر می‌کند. پس عمل نقش محوری در فلسفه پراگماتیسم دارد (هاشمی؛ گنجعلی، ۱۴۰۰). همچنین پراگماتیست‌ها به زمینه‌گرایی در تمام مراحل برنامه‌ریزی و در نظر گرفتن فعالیت‌های انسانی و رویدادهای اجتماعی برای رسیدن به دیدگاهی گسترده‌تر در امر برنامه‌ریزی تأکید فراوان دارند (جباری مقدم؛ فرجام‌طلب، ۱۳۹۹). از آن‌جا که حقیقت ساخته انسان است، زیرا انسان خالق واژه‌هاست، و هیچ آگاهی پیش از زبانی وجود ندارد، پس هر چه هست در متن تاریخ و زبان، معنا و حقیقت می‌یابد؛ دریافتی که برای ما با توجه به زمان و مکان، مطلوب است (بسطامی، ۱۳۸۹).

■ در نظریه اعتباریات علامه طباطبائی

همه اعتباراتی که حاصل اندیشه‌ها و تجارب بشر در طول تاریخ حیات انسانی‌اند، دچار تغییر نخواهند شد. ولی مهم آن است که هر اجتماع موحدی بتواند بر اساس نگاهی که به انسان و هستی دارد و نیازها و غایات آن، به داوری درباره اعتباریات موجود بنشیند و بر اساس میزان سازگاری با مصالح اجتماع خود، برخی را طرد، برخی را اخذ کرده و برخی را تغییر دهد و یا برخی را وضع نماید و طبیعتاً برخی را نیز به طور موقت و دوره‌گذار تجویز نماید (پارسا‌نیا و همکاران، ۱۳۹۳). معانی اعتباری نیز ثابت‌اند، اما مصادیق آن‌ها با تغییر نیازها، زمان‌ها، فرهنگ‌ها و محیط جغرافیایی تغییر می‌کنند (طباطبائی، ۱۳۸۷، ص. ۱۴۱).

۵-۲. مؤلفه الگوی واحد

■ در شهر خلاق فلوریدا

ایده شهر خلاق به تنوع علایق و عقاید در پهنه شهر احترام می‌گذارد و راه‌حل‌های جدیدی برای مشکلات روزمره ارائه می‌دهد. این‌گونه شهرها بر جذب سرمایه انسانی خلاق تأکید می‌کنند (کوراوند، ۱۳۹۵). از طرف دیگر، هر شهر خلاق باید در تاریخ، توسعه، سرمایه انسانی، دارایی‌ها، چالش‌ها، آرمان‌ها و فرصت‌ها منحصر به فرد باشد. ولی به هر حال، اجرایی کردن ایده‌ها و راهبردها در یک شهر هنری^{۱۲} است که بر اساس دانش و استعداد های مناطق،

حساسیت به پیچیدگی اکوسیستم فرهنگی جامعه و زمینه‌های گسترده‌تر فعالیت‌ها صورت می‌گیرد (نظم‌فر و همکاران، ۱۳۹۷).

■ در اندیشه‌های پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم

پراگماتیسم‌ها دارای تلقی‌های مختلفی از جهان هستند (جبری مقدم؛ فرجام‌طلب، ۱۳۹۹) و بر این باورند که امکان تجربه یک موقعیت برای دو بار وجود ندارد. اعمال به جهان‌بینی انسان بستگی دارد و هیچ دوانسانی وجود ندارد که تجارب یکسانی با یکدیگر داشته باشند (هاشمی؛ گنجعلی، ۱۴۰۰) و با دادن هر گونه نسخه واحد و جهان‌شمول برای مسائل شهری و در شهرهای مختلف مخالف‌اند (جبری مقدم؛ فرجام‌طلب، ۱۳۹۹). به گفته ویلیام جیمز، کتاب آفرینش در حال نوشته شدن است. در چنین جهانی، امکان حدوث هر نوع پدیده و واقعه غیرقابل پیش‌بینی وجود دارد و انسان این فرصت را داراست که از طریق فعالیت‌های تجربی به نحوی درگیر جریان‌ها شود و آن‌ها را در جهت منافعش هدایت نماید (مرتضوی؛ حیدری، ۱۳۹۶).

■ در نظریه اعتباریات علامه طباطبایی

اعتباریات ادعای اثبات‌گرایان مبنی بر جهان‌شمولی نظریه‌ها را رد می‌کند (پارسانیا و همکاران، ۱۳۹۳) و در سطح فلسفی، گامی برای بومی‌سازی مفاهیم به شمار می‌رود (علی‌نام، ۱۴۰۰)، چراکه نظریه‌های اجتماعی که از جنس علوم اعتباری‌اند، جنبه وضعی و قراردادی دارند و تابع نیازهای حیات فردی و اجتماعی و عوامل محیطی‌اند و با تغییر آن‌ها تغییر می‌کنند و در نتیجه، نسبی و موقت‌اند (مطهری، ۱۳۶۴، ص. ۱۳۸). انسان‌ها احساسات و ادراکات مختلفی دارند. بنابراین، احکامی را جامعه‌ای معتبر می‌داند و جامعه دیگر کوچک‌ترین اعتباری برایش قائل نیست (پارسانیا و همکاران، ۱۳۹۳).

۲-۶. مؤلفه ابزارانگاری

■ در شهر خلاق فلوریدا

اغلب پژوهش‌هایی که در زمینه شهر خلاق و نوآور انجام شده‌اند، به نقش خلاقیت در رشد و شکل‌دهی به شهر پرداخته‌اند. از طرف دیگر، میزان خلاق بودن شهر با مذهب، جهان‌بینی، نژاد، قومیت، جنسیت وابسته است (Alsayer et al., 2022). طبق نظریه سرمایه خلاق فلوریدا، انسان‌های خلاق موجب قدرتمند شدن شهر و رشد اقتصادی آن می‌شوند (ابراهیم‌زاده؛ نیری، ۱۳۹۷). این شهر سیستمی مردم‌پایه و مبتنی بر جذب کارکنان و کسب‌وکارهای خلاق است که

با فاکتورهایی مانند محیط اجتماعی دگراندیش، محیط اقتصادی خلاق و فناورانه، امکانات رفاهی مطلوب، محیط طبیعی پاکیزه، محیط کالبدی سرزنده و محیط نمادین همراه است (امیری و همکاران، ۱۳۹۸) و کلید فهم جغرافیای جدید خلاقیت و تأثیر آن بر نتایج اقتصادی را در تکنولوژی، ظرفیت تحمل پذیری، استعداد و توانایی می یابد (کلانتری و همکاران، ۱۳۹۵). مردم، بنگاه های اقتصادی، فضاها، پیوندها و چشم انداز، ۵ رکن اصلی شهرهای خلاق اند (عباسی؛ شبانی، ۱۳۹۶).

■ در اندیشه های پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم

تصورات، مفاهیم، قضاوت ها و نظرات قواعدی برای رفتار یا پراگما هستند، اما حقیقت آن ها تنها در سودمندی عملی شان در زندگی نهفته است (سبزیان؛ بهمن، ۱۳۹۰). پیرس معتقد است که هر اندیشه یک نماد است و نمی توان بدون کاربرد نمادها به صورت لفظی و شفاهی و یا با ایما و اشاره اندیشید (نوروزی؛ شهریاری، ۱۳۹۵). جان دیویی به دلیل تأکید بیشتر بر روش تجربه، به جای پراگماتیسم از اصطلاح ابزارگرایی استفاده کرد (سبزیان؛ بهمن، ۱۳۹۰). دیدگاه نوع عمل گرایانه رورتنی نیز با چرخش زبان شناختی و تجدید نظر در عمل گرایی کلاسیک مشخص می شود (نورمحمدیان و همکاران، ۱۳۹۷). این تجدید نظرها شامل انکار حقیقت و واقعیت، نفی عقلانیت و عقل، تأکید بر زبان می باشد (اصغری، ۱۳۸۷). در برداشت رورتنی، حقیقت ساختنی است نه یافتنی (رورتنی، ۱۳۸۴، ص. ۶۶) و شناخت مستلزم گفت وگو و عمل اجتماعی است (اسلامی، ۱۳۹۶). جیمز و دیویی هر دو بر آن باور بودند که ذهن در روند تکاملی، به عنوان ابزاری برای سازگاری با محیط زیست موجودات زنده و بهبود و سعادت زندگی انسان ها محسوب می شوند و در دیدگاه رورتنی، زبان ابزاری برای زیستن و بقای انسان است. بنابراین، پراگماتیست های جدید به جای تجربه یا ذهن یا وجدان که پراگماتیست های قدیم به آن ها می پرداختند، از زبان صحبت می کنند.

■ در نظریه اعتباریات علامه طباطبائی

علامه اعتباریات را همان افکار عملی و اجتماعی انسان می شمارد؛ افکاری که منشأ اراده و عمل در اوست (پورحسن، ۱۳۹۲). از نظر وی، غرض از اعتبار، به کار گرفتن استعاری مفاهیم حقیقی برای انواع اعمال و حرکات جهت نیل به اهداف حیاتی و مطلوب انسان است. رفع نیازها و تحقق غایات انسان بدون زندگی اجتماعی ممکن نیست. پس اعتبارات اجتماعی لازمه

بقای چنین اجتماعی‌اند (پارسایان و همکاران، ۱۳۹۳). علامه با اتخاذ رویکرد رئالیستی، ابزارهای کسب معرفت را حواس، تجربه، عقل، شهود و وحی می‌داند (پیربابایی و همکاران، ۱۳۹۸). سه عامل تمایلات، غایات و نیازها در تعامل با یکدیگر به شکل‌گیری اعتباریات می‌انجامند (پارسایان و همکاران، ۱۳۹۳). «سنت محوری» علامه در میانه این تنازع قرار می‌گیرد، ولی نه به آن معنا که هر دو را می‌پذیرد، بلکه نگاهی انتقادی به هر دو رویکرد دارد و راه سوم را پیش رو قرار می‌دهد؛ رویکردی که به اقتضای مبانی هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی و انسان‌شناسی ایشان است و با دیگر رویکردها به‌رغم برخی مشابهِت‌ها، دارای تفاوت‌هایی بنیادین و اساسی است (پارسایان و همکاران، ۱۳۹۳).

۷-۲. مؤلفه هدف و نتیجه بخشی

■ در شهر خلاق فلوریدا

هدف اصلی از ایجاد شهر خلاق ارتقای میزان تاب‌آوری، نوآوری، رشد اقتصادی (Al- sayel et al., 2022)، تولید ثروت برای افزایش میزان رفاه شهروندان (رفعیان؛ شعبانی، ۱۳۹۴) و از نظر فلوریدا نیز تولید و اشتغال خلاق است (Florida et al., 1998, p. 36). از طرف دیگر، ظهور طبقه خلاق، رشد اقتصادی را فقط برای کسانی که اکنون نیز ثروتمندند، به ارمغان می‌آورد و موجب جابه‌جایی طبقه فقیر و کارگر از مرکز شهر به سمت حومه شهرها می‌شود. اساساً کسانی که در بخش خدماتی یا صنعتی کار می‌کنند و مجبورند هر روز، کاری تکراری و غیرخلاقانه انجام دهند، از این طبقه نیستند. با گذشت زمان، «اقتصاد خلاق» دیگر به‌عنوان یک هدف مطرح نبود و تبدیل به یک نیروی غیرقابل توقف شد.

■ در اندیشه‌های پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم

پراگماتیسم از نظر پیرس یعنی برای شناختن یک فکر کافی است به تعیین رفتاری که این فکر برمی‌انگیزد، پردازیم (هاشمی؛ گنجعلی، ۱۴۰۰). از دیدگاه پراگماتیسم، معیار حقیقت، سودمندی، فایده و نتیجه است (سبزیان؛ بهمن، ۱۳۹۰). علم نیز قدر و اعتبار علمی دارد و هدف اصلی علم ماهیت و کنه اشیا نیست، بلکه فایده عملی آن است (شکویی، ۱۳۶۴، ص. ۱۹۲). در این مفهوم امری به نام اخلاق وجود ندارد و فضایل اخلاقی تا آن‌جا پذیرفتنی‌اند که ممانعتی برای انسان در رسیدن به اهداف ایجاد نکنند. در نتیجه، چون پراگماتیسم برای گذشتن از موانع به وجود آمده است، لذا در عمل، اخلاق را باید به سویی نهاد و چیزی را برگزید که منافع را

تأمین می‌کند. این امر حتی موجب ضد اخلاق بودن فلسفه پراگماتیستی شده است (سبزیان؛ بهمن، ۱۳۹۰).

■ در نظریه اعتباریات علامه طباطبائی

علامه معتقد است که نفسانیات به منزله ابزاری اند که طبیعت آن‌ها را برای رسیدن به هدف و مقصد خود ساخته است (طباطبائی، ۱۳۶۴، ص. ۱۷۰). هدف زندگی فرد مسلمان خدا محور (نیل به کمال انسانی) است. مبنای شناسایی ارزش‌ها ترجیحات فردی نیست، بلکه ترجیحات زندگی دینی و بهره‌مندی از مزایای مادی و معنوی در اولویت خواهد بود (پیربابایی و همکاران، ۱۳۹۸). در مقایسه هدف و فلسفه زندگی در جوامع اسلامی با جهان غرب، علامه رویکرد جهان غرب به زندگی و هدف از زندگی را بهره‌مندی از بیشترین مزایای زندگی می‌داند (پیربابایی و همکاران، ۱۳۹۸). در جهان‌بینی اسلامی، معرفت و ایمان به ذات اقدس الهی به انسان و اعمال او جهت و هدف می‌بخشد. علامه معتقد است ادراکات اعتباری منشأ اراده و عمل در انسان‌اند. ارزش اعتباریات نیز به مقام کنش و فعل مربوط است و برای دستیابی به اغراض و اهداف حیاتی زندگی بشری ساخته می‌شوند (علی‌نام، ۱۴۰۰).

در نظریه شهر خلاق فلوریدا رشد اقتصادی توسط طبقه خلاق مطرح است، که منجر به شکوفایی و مطرح شدن قشر با استعداد جامعه می‌شود و با وجود این‌که مرکز توجهات در نظریه شهر خلاق، طبقه خلاق است و اشاره مستقیمی به شکوفایی سایر اقشار جامعه نشده، ولی انتظار می‌رود طبقات دیگر نیز از این رشد اقتصادی بهره‌مند گردند. در جامعه اسلامی، هدف عمده از فعالیت‌های اقتصادی رسیدن به رفاه در راستای سعادت انسان‌هاست و سبب از بین رفتن ستیز بین کارگر و سرمایه‌دار خواهد شد.

۲-۸. مؤلفه مشارکت و تعامل

■ در شهر خلاق فلوریدا

نوآوری‌های پایدار در شهر باید با مشارکت جامعه و مالکیت مشترک فرایندها و نتایج همراه باشد (نظم‌فر و همکاران، ۱۳۹۷). شهر خلاق به مکان‌ها و فضاهایی با زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی، ترکیبی و مختلط اطلاق می‌شود که فرصت‌ها و تعاملات میان شهروندان برای حل مشکلات و بهبود کیفیت زندگی آن‌ها و تبادل راحت و غیررسمی اطلاعات میان افراد خلاق را فراهم می‌کند و این امر به بروز ایده‌های جدید و تفکر خلاقانه منجر می‌شود. از طرف دیگر،

برای این‌که یک شهر بتواند کیفیت مکانی خوب را فراهم کند، افراد خلاق در شهر ساکن می‌شوند و سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های خلاق و مولد صورت می‌گیرد. عنصر اصلی کیفیت مکانی خوب شامل جو اجتماعی مبتنی بر تسامح و تساهل، آزادی و دربرگیرندگی است.

■ در اندیشه‌های پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم

پراگماتیست‌ها بر همکاری به جای رقابت تأکید دارند و بر این باورند که مفهوم همکاری باید جانشین مفهوم رقابت شود، زیرا همکاری بیش از رقابت با طبیعت انسانی سازگار است و می‌تواند در دستیابی به منافع مؤثرتر از رقابت عمل کند. آن‌ها به این دلیل که دریافته‌اند هر شخص تأثیر خاص خود را بر فرهنگ و اجتماعش دارد، تمرکز خود را بر امر آموزش و یادگیری معطوف کرده‌اند (Hoch et al., 2013).

■ در نظریه اعتباریات علامه طباطبایی

در دیدگاه علامه دستیابی به سعادت و کمال صرفاً در محیط اجتماعی و در تعامل با دیگر انسان‌ها قابل تحقق است (حسنی فر، ۱۳۹۶) و چون ادراکات اعتباری به منزله ابزاری است که انسان برای رفع نیازهای خود به کار می‌گیرد، آن‌ها تابع احساسات و مناسب با قوای فعاله آدمی هستند، و از آن‌جا که بعضی احساسات درونی آدمی لازمه نوع انسان، و ثابت و ناظر به ارتباط انسان با جهان خارج می‌باشند، آن‌ها را باید ادراکات اعتباری قبل از اجتماع یا اعتبارات عمومی، و برخی دیگر را که خصوصی و قابل تغییر و ناظر به ارتباط انسان با جامعه و احکام و قوانین اجتماعی خاص می‌باشند، ادراکات اعتباری بعد از اجتماع یا اعتبارات خصوصی نامید (حسنی فر، ۱۳۹۶). بنابراین نکته مهم این است که توجه به زندگی اجتماعی و خصوصی در جهان‌بینی اسلامی به یک میزان می‌باشد.

۹-۲. مؤلفه تساهل و تسامح و آزادی اجتماعی

■ در شهر خلاق فلوریدا

در مکتب نئولیبرال، تحقق شهرها به شیوه جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی صورت می‌گیرد. در این مکتب، شهرهای رقابتی شکل می‌گیرند که با ارائه منابع گسترده، نیروی کار ماهر را جذب می‌کنند و آن‌ها را طعمه‌ای برای سرمایه‌گذاری مستقیم می‌پندارند (نظم‌فر و همکاران، ۱۳۹۷). بر اساس دیدگاه سوسیال دموکرات نیز هر فرد باید شهروندی خلاق باشد.

مهم‌ترین هدف شهر خلاق نیز تولید ثروت برای افزایش میزان رفاه شهروندان است (رفعیان؛ شعبانی، ۱۳۹۴). تسامح دربرگیرنده فرهنگی باز و متنوع بر مبنای قومیت، نژاد و جهت‌گیری جنسی است (ایراندوست؛ غلامزارچی، ۱۳۹۴). فلوریدا در مورد تساهل و تسامح یا ظرفیت تحمل‌پذیری، اشاره می‌کند که شهرهای با تعداد بالای هنرمندان، موسیقی‌دانان، اساتید و دانشمندان و کارکنان در فناوری برتر، متولدین خارج، همجنس‌گراها و به اصطلاح «بوهمنیسم» سطح بالایی از توسعه اقتصادی را به دنبال خواهد داشت (Florida, 2002, p. 34). فضا باید امکان حضور افراد با دیدگاه‌های اعتقادی مختلف را تأمین نماید و افراد باید به عقاید و اعمال یکدیگر احترام گذارند و به صورت مسالمت‌آمیز با یکدیگر برخورد نمایند.

■ در اندیشه‌های پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم

از نظر آن‌ها، دموکراسی هنر مدیریت منافع همزمان با رو در رو کردن آرا و پذیرش چندگانگی است. گسترش دادن خود، غنا بخشیدن به خود، خودآفرینی، ممتاز شدن با امتیازهای شاخص فردی، متحقق ساختن خود و فردیت خود، فقط با دموکراسی ممکن است که بستر تبادل آزادانه افکار را مهیا و مقدمات رشد حقیقی فرد را آماده می‌کند. بر اساس نهضت فکری جفرسون نیز می‌توان سیاست را از اعتقادات مشترکمان جدا کنیم (ابدالی، ۱۳۹۴).

■ در نظریه اعتباریات علامه طباطبایی

اسلام نوعی آزادی به بشر داده، و آن آزادی از هر قیدوبند و از هر عبودیتی به جز عبودیت برای خداوند است. اما تمدن غرب بشر را اسیر و بنده هوی و هوس‌ها و جاه‌طلبی‌ها نموده است (طباطبایی، ۱۳۷۴، ص. ۱۸۴). طبق اندیشه اسلامی، به واسطه سرنوشت مشترک افراد اجتماع، اگر یک نفر بخواهد گناهی مرتکب شود، بر دیگران لازم است نهی از منکر کنند. مصالح و منافع هر فرد و جامعه به لحاظ مقتضیات زمان و مکان تحول می‌یابند. لذا اگر حقیقت را به معنای منفعت و مصلحت بگیریم، طبعاً با تحول منفعت، حقیقت نیز تحول می‌پذیرد و پذیرش این مطلب، مستلزم هرج و مرج خواهد بود (ابدالی، ۱۳۹۴).

رورتی لزوم قطع علاقه جامعه لیبرال دموکرات را از انسان‌شناسی فلسفی مستند می‌کند به این نکته که سودش بیشتر است، به خاطر آزادی معنوی انسان‌ها و عمل‌گراتر و آزاداندیش‌تر شدن آن‌ها و این‌که آن را یکی از وسایل مهم پیشرفت اخلاقی می‌داند. او ما را به پیوند گسستن

از انسان‌شناسی فلسفی دعوت می‌کند، ولی در انسان‌شناسی فلسفی که انسان را موجودی کمال طلب معرفی می‌کند در تعارض با هیچ یک از این موارد نمی‌باشد (ابدالی، ۱۳۹۴).

۲-۱۰. مؤلفه معرفت‌شناختی و سرشت فکری

■ در اندیشه‌های پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم

به نظر رورتی، به محض این‌که گفت‌وگو جایگزین بازنمایی شود، می‌توان مفهوم ذهن به مثابه آیینۀ طبیعت را کنار گذاشت. در کل‌گرایی، دیگر جایی برای فلسفه که امری مفهومی یا قطعی است، وجود نخواهد داشت. در این جا معرفت موضوعی مربوط به گفت‌وگو و عمل اجتماعی می‌شود و نه تلاشی برای بازنمایی آیینۀ وار طبیعت. در این صورت، عقلانیت و حجیت معرفتی فقط با رجوع به آنچه جامعه گفتنش را برای ما روا می‌دارد به دست می‌آید (اسلامی، ۱۳۹۶).

از دید رورتی، فلسفه‌ای که به دنبال یافتن معرفتی نهایی است باید کنار برود و فلسفه با این ادعا که می‌تواند به چیستی چیزها چنان که هستند، دست یابد، اشتباه است و هرگز نمی‌تواند باورهای ما را بر پایه «تطابق با امر واقع» بنا نهد، زیرا نه داده‌ای در کار است و نه امر واقعی. آنچه هست زبان است، و هیچ کس را یارای آن نیست که از زبان فراتر رود و به درکی از پدیده‌ها چنان که هستند، برسد. بدین ترتیب، حقیقت ساخته انسان است، زیرا انسان خالق واژه‌هاست، پس هر چه هست در متن تاریخ و زبان، معنا و حقیقت می‌یابد (بسطامی، ۱۳۸۹).

■ در نظریۀ اعتباریات علامه طباطبایی

با توجه به اثبات وجود ذهنی (در مقابل وجود مادی) در فلسفۀ اسلامی و این‌که وجود در این مرتبه مستقیماً در برابر آگاهی انسان قرار می‌گیرد و به هیچ وجه قابل دسترسی نیست، ما می‌توانیم با استفاده از آن، به اشیای خارج و اختلاف خواص آن‌ها که برگرفته از ذات آن‌هاست، پی ببریم. به تعبیر علامه، اگر هیچ اختلافی در میان خواص اشیا نبود، هیچ گونه اختلافی در تأثیراتی که در ما دارند وجود نداشت و این دلیلی است بر رد مدعای ضد ماهیت‌باور رورتی که می‌گوید حقیقت در خارج نیست، بلکه زبانی است (ابدالی، ۱۳۹۴).

طبق نظر فلاسفۀ اسلامی، علوم حصولی و حضوری فطری و نیز غرایز مختلف انسانی در سرشت و ذات انسان‌ها تعبیه شده و این‌ها جزء امور ذاتی اویند و گفت‌وگو و اجماع جامعه نه می‌تواند آن‌ها را به وجود آورد و نه می‌تواند آن‌ها را ریشه‌کن کند، لکن جامعه به کمک عناصر مختلفی که در اختیار دارد، می‌تواند زمینه شکوفایی و عدم شکوفایی همه یا برخی از

این فطریات را فراهم آورد. همچنین در جامعه، یک مسئله خاص کلی وجود ندارد که بگوییم همه باید آن را بپذیرند، بلکه مسائل مختلفی وجود دارد که طبق نظر رورتی برای همه این موارد باید اجماع گروهی و توافق رخ بدهد، آن هم بدون مبنای خاصی، که اولاً این کار خیلی مشکل می باشد، و ثانیاً ممکن است در جامعه اجماعات فراوانی رخ دهد که همگی با هم سازگار نباشد و در نتیجه هیچ ملاکی برای تفاهم و ارتباط و گفت و گو بین آن ها وجود ندارد (ابدالی، ۱۳۹۴).

حقیقت در فلسفه اسلامی عبارت است از صورت علمی مطابق با واقعیتی که از آن حکایت می کند، اما بنابر تعریف پراگماتیستی، فکری است که در زندگی عملی انسان مفید باشد، یا طبق نظر رورتی، حقیقت آن است که همه مردم بر آن اتفاق دارند.

۱۱-۲. بررسی تطبیقی میزان هم سویی اندیشه های شهر خلاق فلوریدا و دو فلسفه پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم با نظریه اعتباریات علامه

پس از بررسی و تحلیل مؤلفه های شهر خلاق، به میزان واگرایی و هم سویی یا عدم هم سویی این مؤلفه ها با نظریات دو فلسفه غربی پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم از یک سو، و نظریه اسلامی اعتباریات علامه از سوی دیگر می پردازیم. ماحصل میزان این انطباق ها و عدم انطباق ها در جدول ۵ آورده شده است:

جدول ۵: میزان هم سویی اندیشه های شهر خلاق فلوریدا و دو فلسفه پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم با نظریه اعتباریات

علامه (منبع: نگارندگان)

میزان انطباق	علامه طباطبائی	پراگماتیسم و نئوپراگماتیسم	شهر خلاق	ابعاد مورد بررسی
انطباق نسبی	تأثیر فرهنگ بر اعمال انسان ها؛ عملی، مطابق فرهنگ خاصی خوب و محترمانه، و مطابق فرهنگی دیگر، بد و توهین آمیز است.	- تأکید بر نظرات مختلف، زبان انسانی، تاریخ، فرهنگ، عادات و آداب به عنوان داده های کارآمد. - فرهنگ جایگزین علم	سرمایه ای با ارزش و ابزار بازآفرینی شهری	فرهنگ

زمینه‌گرایی	جغرافیای خلاقیت و توجه به افراد محلی	در نظر گرفتن شرایط خاص هر مکان	معانی اعتباری ثابت‌اند، اما مصادیق آن‌ها با تغییر نیازها، زمان‌ها، فرهنگ‌ها و محیط جغرافیایی تغییر می‌کنند.	انطباق نسبی
الگوی واحد	-منحصربه‌فرد بودن هر شهر خلاق از نظر تاریخ، توسعه، سرمایه انسانی، دارایی‌ها، چالش‌ها، آرمان‌ها و فرصت‌ها -تنوع و خلاقیت به عنوان پیش‌ران‌های اصلی نوآوری و رشد شهری	-جهان دارای هیچ چیز ساخته و آماده نیست. پس امکان حدوث هر نوع پدیده و واقعه غیرقابل پیش‌بینی وجود دارد -رد هر گونه الگوی واحد و جهان‌شمول و ضد حقیقت	جهان شمولی و امکان پیش‌بینی نظریه‌های اجتماعی را مردود می‌داند.	انطباق کامل
ابزارانگاری	تکنولوژی، تاب‌آوری، استعداد و توانایی	پراگماتیست‌ها: ذهن نئوپراگماتیست‌ها: زبان	ابزارهای کسب معرفت: حواس، تجربه، عقل، شهود و وحی	عدم انطباق
هدف و نتیجه بخشی	تولید و اشتغال خلاق	هدف اصلی علم باید فایده عملی آن باشد.	هدف نهایی در جامعه اسلامی اولاً بر اساس توحید و ثانیاً بر اساس فضایل اخلاقی است. هدف سعادت دنیوی و اخروی می‌باشد.	انطباق نسبی
تعامل و مشارکت	در شهر باید مشارکت جامعه و مالکیت مشترک فرایندها و نتایج دیده شود.	تأکید بر همکاری به جای رقابت	در دیدگاه علامه دستپایی به سعادت و کمال صرفاً در محیط اجتماعی و در تعامل با دیگر انسان‌ها قابل تحقق است.	انطباق کامل
تساهل و تسامح و آزادی اجتماعی	فضا باید امکان حضور افراد با دیدگاه‌های اعتقادی مختلف را تأمین نماید و افراد باید به عقاید و اعمال یکدیگر احترام گذارند و به صورت مسالمت‌آمیز با یکدیگر برخورد نمایند.	توجه و تأکید بر دموکراسی یعنی می‌توان سیاست را از اعتقادات مشترکمان جدا کنیم و این برای داشتن جامعه‌ای دموکراتیک ضروری است.	اسلام آزادی به بشر داده است که قابل قیاس با آزادی تمدن عصر حاضر نیست و آن آزادی از هر قیدوبند و از هر عبودیتی به جز عبودیت برای خدای سبحان است.	عدم انطباق
معرفت شناختی و سرشت فکری	رشد اقتصاد و کارایی و اندیشه‌های نوگرایانه	ادعای ضد ماهیت‌باور: معرفت موضوعی مربوط به گفت‌وگو و عمل اجتماعی می‌شود و نه تلاشی برای بازنمایی آیین‌ه‌وار طبیعت	حقیقت در عمل چیزی هست که برای انسان مفید است.	انطباق نسبی

نتیجه‌گیری

از مجموع مطالب بررسی شده و بر اساس جدول شماره ۵، اعتباریات اصلی شهر خلاق از نظر اعتباریات علامه تا حدودی تأیید شده است و این پژوهش باعث تقلیل اهمیت نظریه شهر خلاق نمی‌شود. این نظریه در سایر کشورها بازدهی داشته است، ولی در کشورهایی با اندیشه اسلامی، من جمله ایران، جهت افزایش بازدهی باید با تفکر ایرانی - اسلامی آمیخته گردد. طبق نتایج به دست آمده، انطباق نسبی بین نظریه شهر خلاق با اندیشه اسلامی وجود دارد. برای مثال، نظیر سرشت فکری شهر خلاق، در اندیشه‌های اسلامی نیز رفاه بشریت از اهمیت بالایی برخوردار است؛ نحوه رسیدن به این رفاه باید با اندیشه‌های اسلامی و فضایل اخلاقی آن همراه باشد. همچنین در نظریه شهر خلاق فلوریدا رشد اقتصادی طبقه خلاق اهمیت دارد که انتظار می‌رود پیشرفت اقتصادی طبقه خلاق به سایر اقشار جامعه نیز نفوذ خواهد کرد. در جامعه اسلامی نیز هدف عمده از فعالیت‌های اقتصادی رسیدن به رفاه در راستای سعادت انسان‌هاست، و این باعث از بین رفتن ستیز بین کارگر و سرمایه‌دار خواهد شد. به علاوه، در این راستا می‌توان تغییر آزادی اجتماعی که به هر نوع آزادی نفسانی مربوط است را با آزادی معنوی جایگزین کرد تا مؤمن بتواند در مسیر شکوفایی استعدادهای خلاق خود در جهت رفاه و سعادت شهر گام بردارد. از طرف دیگر، موضوع تساهل و تسامح باید به امر به معروف و نهی از منکر تغییر یابد. منظور از تسامح، جذب طبقه خلاق است و طبقه خلاق آزادانه فعالیت داشته باشد. افراد باید به عقاید یکدیگر احترام بگذارند و این فعالیت آزادانه تا زمانی که با اصول و ارزش‌های اسلامی تداخل نداشته باشد ارزش و اهمیت دارد و احیاناً اگر در مرحله‌ای اصول انسانی و اسلامی زیر سؤال برود، با امر به معروف و نهی از منکر می‌توان مداخله در جهت اصلاح رویکرد حاضر داشت، که به نظر می‌آید این مداخله ماهیت شهر خلاق را زیر سؤال نمی‌برد و فقط گامی در جهت بومی‌سازی این مؤلفه است. در زمینه ابزارانگاری نیز توجه صرف به انسان خلاق کافی نیست، بلکه در کنار آن باید از مجموعه‌ای از ابزارها نظیر حواس، شهود، عقل، تجربه شهود و وحی یاری گرفت. در شکل ۵، نحوه ارتباط مؤلفه‌ها با نظریه‌های مطرح شده به تفصیل بررسی شده است.

شکل ۴: تعیین عوامل شکل دهنده به نظریه شهر خلاق فلوریدا و بازاندیشی و مقایسه با اندیشه اسلامی (منبع: نگارندگان)

بر اساس شکل ۴، در مجموع، طبق مطالب آورده شده در مبنای نظری و تحلیل‌های صورت گرفته در زمینه‌های مربوط در این پژوهش، مشخص شد که از بین ۸ مؤلفه تأثیرگذار در شهر خلاق جهت پیاده‌سازی در شهر ایرانی اسلامی دو تا از مؤلفه‌ها در انطباق کامل قرار دارد و ۲ مؤلفه اصلی و اساسی در وضعیت عدم انطباق قرار دارند و همچنین ۴ مؤلفه دارای انطباق نسبی هستند، به این معنا که در اصل مؤلفه انطباق دارند، اما در مرحله اجرا هم سو نیستند و این امر نشان از توانایی اجرای این نظریه در فرهنگ ایرانی اسلامی دارد. اجرای شهر خلاق

در کشورهای غربی موفقیت آمیز بوده و در کشور ما ایران نیز به رغم وجود پاره‌ای از مغایرت‌ها در صورت استفاده از مبانی فکری و فلسفی اسلامی و بومی‌سازی این نظریه و سازگاری آن با فرهنگ شهروندان کشورمان قابل اجرا خواهد بود، که در این صورت با چالش‌های کمتری مواجه خواهد بود، زیرا ظرفیت‌های «اعتبارات عمومی» در نظریه علامه می‌تواند پلی برای پذیرش برخی تجربیات عقلایی بشر، حتی غربی باشد.

ملاحظات اخلاقی

حامی مالی

این مقاله هیچ گونه کمک مالی مشخصی از نهادهای تأمین مالی در بخش‌های دولتی، تجاری یا غیرانتفاعی دریافت نکرده است.

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان به طور برابر در مفهوم‌سازی مقاله و نگارش پیش‌نویس اولیه و نسخه‌های بعدی آن اعم از نسخه بازبینی شده، ویرایش شده و... مشارکت داشته‌اند.

اعلامیه هوش مصنوعی مولد و فناوری‌های مبتنی بر هوش مصنوعی در فرایند نگارش

در نگارش مقاله از هیچ ابزار هوش مصنوعی استفاده نشده است.

تعارض منافع

نویسندگان در نگارش مقاله، هیچ گونه تعارض منافع ندارند.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان از جعل داده‌ها، تحریف، سرقت علمی و هر گونه سوءرفتار پژوهشی اجتناب کرده‌اند.

بیانیه دسترسی به داده‌ها

هیچ داده‌ای در دسترس نیست.

فهرست منابع

۱. ابدالی، محمد. (۱۳۹۴ش). بررسی انتقادی نئوپراگماتیسم با تأکید بر آراء ریچارد رورتی از منظر فلسفه اسلامی. پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد، دانشگاه باقرالعلوم.
۲. ابراهیم‌زاده، عیسی؛ نیری، ناصر. (۱۳۹۷ش). سنجش و ارزیابی وضعیت شاخص‌های شهر خلاق؛ مطالعه موردی: مناطق پنج‌گانه شهر زاهدان. **جغرافیا و توسعه**، ۱۶ (۵۲)، ۱-۲۲. <https://doi.org/10.22111/gdij.2018.4126>.
۳. اسلامی، شهلا. (۱۳۹۶ش). نقد رورتی بر معرفت‌شناسی. **فلسفه تحلیلی**، ۱۴ (۳۱)، ۵-۲۱. <http://noo.rs/PTXFA>.
۴. اشتري، حسن. (۱۳۹۳ش). **شهر خلاق، طبقه خلاق**. تهران: تیسرا.
۵. اصغری، محمد. (۱۳۸۷ش). تلاقی پراگماتیسم و پست‌مدرنیسم در فلسفه ریچارد رورتی. **معرفت فلسفی**، ۲۲ (۲)، ۱۶۵-۱۹۴. <http://noo.rs/TYxb3>.
۶. اکبری مطلق، مصطفی. (۱۳۹۲ش). بررسی ابعاد نظریه شهر خلاق و تأثیر آن بر توسعه شهری پایدار با تأکید بر تجارت جهانی. همایش ملی معماری پایدار و توسعه شهری. بوکان.
۷. امیری، مجتبی؛ ذوالفقارزاده، محمد مهدی؛ زیاری، کرامت‌اله؛ اشتري، حسن. (۱۳۹۸ش). **کاربست روش مرور سیستماتیک ادبیات در شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های شهر خلاق. پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری**، ۷ (۴)، ۷۰۱-۷۲۲. <https://doi.org/10.22059/jurbangeo.2019.248581.838>.
۸. ایراندوست، کیومرث؛ غلامی‌زارچی، مصطفی. (۱۳۹۴ش). ارتقای فرصت حضور و مشارکت مردم با استفاده از معرفی گونه‌های فضای عمومی شهر خلاق؛ مطالعه موردی: شهر یزد. **هنرهای زیبا**، ۲۰ (۲)، ۴۷-۵۸. <https://doi.org/10.22059/jfaup.2015.56717>.
۹. باقری، خسرو؛ عطاران، محمد. (۱۳۷۴ش). **فلسفه تعلیم و تربیت معاصر**. تهران: محراب قلم.
۱۰. باقری، خسرو؛ خوشخویی، منصور. (۱۳۸۱ش). انسان از دیدگاه پراگماتیسم جدید (ریچارد رورتی). **علوم انسانی دانشگاه الزهراء**، ۱۲ (۴۲)، ۱۵-۳۳. <https://www.share.sid.ir/paper/13894/fa?media=1>.
۱۱. بسطامی، حسن. (۱۳۸۹ش). افول پراگماتیسم و ظهور نئوپراگماتیسم. **زمانه**، ۱ (۹۳)، ۵۸-۶۰. <http://noo.rs/t27cM>.
۱۲. بیگلرلو، علی‌اکبر؛ واعظی، اصغر. (۱۴۰۳ش). ارزیابی دیدگاه علامه طباطبایی درباره شبهه هیوم در منشأ تصور علیت. **آموزه‌های فلسفه اسلامی**، ۱۹ (۳۵)، ۶۵-۸۴. <https://doi.org/10.30513/ipd.2025.6839.1598>.
۱۳. پاکین، ریچارد؛ استرول، اوروم. (۱۳۷۴ش). **کلیات فلسفه**. (ترجمه سیدجلال‌الدین مجتبیوی). تهران: حکمت.
۱۴. پارسانیا، حمید؛ دانایی‌فرد، حسن؛ حسینی، سیدابوالحسن. (۱۳۹۳ش). دلالت‌های نظریه اعتباریات برای

تحول در علوم انسانی. اسلام و مطالعات اجتماعی، ۵ (۱)، ۲۳-۴۸. <https://elmnet.ir/doc/1478478-18793>.

۱۵. پورحسن، قاسم. (۱۳۹۲ش). اعتباریات اجتماعی و نتایج معرفتی آن؛ بازخوانی دیدگاه علامه طباطبائی. حکمت و فلسفه، ۳۶ (۴)، ۴۷-۷۰. <http://noo.rs/IHGVH>.

۱۶. پیربائی، محمدتقی؛ فتحعلی بیگلر، مونا. (۱۳۹۹ش). مصرف فرهنگی شهر؛ بررسی تطبیقی فرهنگ مصرف در شهر غربی اسلامی. فرهنگ معماری و شهرسازی اسلامی، ۵ (۱)، ۷۳-۸۶. [doi:10.29252/ciauj.5.1.5](https://doi.org/10.29252/ciauj.5.1.5).

۱۷. پیربائی، محمدتقی؛ یبیتی، حامد؛ صداقتی، عاطفه. (۱۳۹۸ش). مفهوم ارزش در برنامه ریزی مسکن؛ مطالعه تطبیقی مدل هدانیک مسکن با دیدگاه ارزش شناسی علامه طباطبائی. نظریه های اجتماعی متفکران مسلمان، ۲ (۹)، ۳۰۳-۳۲۹. <https://doi.org/10.22059/jstmt.2020.273843.1252>.

۱۸. پیربائی، محمدتقی؛ میرغلامی، مرتضی؛ حق بیان، رسول. (۱۴۰۲ش). نقدی بر اجرای نظریه زندگی همگانی یان گل در ایران از منظر اندیشه اسلامی با تکیه بر نظریه ادراکات اعتباری علامه طباطبائی. نظریه های اجتماعی متفکران مسلمان، ۱۳ (۳)، ۱۷-۳۲. <https://doi.org/10.22059/jstmt.2023.344397.1536>.

۱۹. جباری مقدم، مرتضی هادی؛ فرجام طلب، فاطمه. (۱۳۹۹ش). تبیین یک رویکرد پراگماتیک به موضوع مکان سازی در بافت های تاریخی شهر ایرانی؛ نمونه مطالعاتی؛ راسته بازار استر و مردخای شهر همدان. مطالعات معماری ایران، ۹ (۱۷)، ۲۱۹-۲۳۶. <https://doi.org/10.22052/9.17.219>.

۲۰. جاوید، محمد هادی؛ حسین پور، سید علی؛ اکبری مطلق، مصطفی. (۱۳۹۱ش). شهر خلاق، برنامه ریزی راهبردی. تهران: طحان.

۲۱. حسینی فر، عبدالرسول. (۱۳۹۶ش). کارکرد نظریه ادراکات اعتباری در اندیشه سیاسی - اجتماعی علامه طباطبائی. پژوهش های فلسفی کلامی، ۱ (۱۹)، ۲۳۷-۲۵۷. <https://doi.org/10.22091/pfk.2017.816>.

۲۲. داکسبری، نانسی. (۱۳۸۹ش). شهرهای خلاق کانادا، (ترجمه شهرزاد فرزین پاک). مجله شهرداری ها، ۳ (۱۰۰)، ۷۶-۸۳. <https://ensani.ir/file/download/article/20120509093237-3090-344>.

۲۳. دهخدا، علی اکبر. (۱۳۴۱ش). لغت نامه. تهران: دانشگاه تهران.

۲۴. رضائیان قراگوزلو، علی؛ قادری، اسماعیل؛ میرعباسی، رمضان. (۱۳۹۱ش). برنامه ریزی شهر خلاق. تهران: آذرخش.

۲۵. رفیعیان، مجتبی؛ شعبانی، مرتضی. (۱۳۹۴ش). تحلیل شاخص های خلاقیت شهری در نظام سکونت گاهی استان مازندران. جغرافیا و آمایش شهری-منطقه ای، ۵ (۱۶)، ۱۹-۳۴. <https://doi.org/10.22111/gaij.2015.2160>.

۲۶. رورتی، ریچارد. (۱۳۸۴ش). فلسفه و امید اجتماعی، (ترجمه عبدالحسین آذرنگ). تهران: نشر نی.

۲۷. زنگنه شهرکی، سعید؛ فتوحی مهربانی، باقر؛ پورا کرمی، محمد؛ سلیمان زاده، محمدرضا. (۱۳۹۵ش). تحلیل قابلیت ها و جایگاه شهر تهران از نظر تحقق مفهوم شهر خلاق در مقایسه با سایر شهرهای دنیا.

۲۸. جغرافیا و توسعه فضای شهری، ۳ (۲)، ۶۲-۸۵. <https://doi.org/10.22067/gusd.v3i2.50492>.
۲۹. سبزیان موسی‌آبادی، محمد؛ بهمن، شعیب. (۱۳۹۰ ش). پراگماتیسم و سیاست؛ بررسی و نقد پراگماتیسم در قلمرو سیاست و حکومت. تحقیقات سیاسی و بین‌المللی، ۲ (۵)، ۸۹-۱۲۳. https://journals.iau.ir/article-558553_ca77f6765169a8259dbcfae6147c7ac8.pdf.
۳۰. شکویی، حسین. (۱۳۶۴ ش). جغرافیای کاربردی و مکتب‌های جغرافیایی. مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
۳۱. صادقی اول، هادی؛ محسنی، حسین. (۱۳۹۸ ش). آبرونی سیاسی و تعامل آن با دموکراسی در اندیشه ریچارد رورتی. فصلنامه سیاسی دانشکده حقوق و علوم سیاسی، ۴۹ (۴)، ۱۰۸۱-۱۰۹۹. <https://doi.org/10.22059/jpq.2019.234534.1007079>.
۳۲. طباطبایی، سید محمد حسین. (۱۳۶۴ ش). اصول فلسفه و روش رئالیسم. تهران: صدرا.
۳۳. طباطبایی، سید محمد حسین. (۱۳۷۴ ش). تفسیر المیزان. (ترجمه محمد باقر موسوی همدانی). قم: دفتر انتشارات اسلامی.
۳۴. طباطبایی، سید محمد حسین. (۱۳۸۵ ش). معنویت تشیع، (گردآوری محمد بدیعی). قم: تشیع.
۳۵. طباطبایی، سید محمد حسین. (۱۳۸۷ ش). اصول فلسفه و روش رئالیسم. قم: بوستان کتاب.
۳۶. عابدینی، اصغر؛ نقیبی، فریدون؛ عبدود، محسن؛ جبارپور مهرآباد، فاطمه؛ اسدی آیدنلو، مائده. (۱۴۰۳ ش). توان‌سنجی تبدیل محلات بافت تاریخی به محلات خلاق گردشگری شهری با رویکرد شهرهای ۱۵ دقیقه‌ای؛ مطالعه موردی: بافت تاریخی ارومیه. پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۶ (۳)، ۳۵-۵۶. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2023.332089.1008392>.
۳۷. عباسی، مهسا؛ شبانی، امیرحسین. (۱۳۹۶ ش). بررسی و تعریف شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی شهر خلاق در توسعه شهری اصفهان. سومین همایش بین‌المللی معماری، عمران و شهرسازی در آغاز هزاره سوم. تهران. <https://civilica.com/doc/712070>.
۳۸. علیپور، سمیه؛ غلامی، محمد؛ گل‌پور، حامد. (۱۳۹۸ ش). تحلیل کارایی محلات شهری بوشهر از لحاظ شاخص‌های شهر خلاق. کنفرانس ملی علوم انسانی و توسعه. شیراز. <https://civilica.com/doc/938808>.
۳۹. علی‌نام، زهرا. (۱۴۰۰ ش). بررسی فرایند موقعیتی تولید معنا در فضاهای شهری از منظر نظریه ادراکات اعتباری. فرهنگ معماری و شهرسازی اسلامی، ۶ (۲)، ۸۱-۹۳. <http://dx.doi.org/10.52547/ciauj.6.2.81>.
۴۰. غریب، امید؛ نجفی، محدثه؛ اکبری مطلق، مصطفی؛ حسین‌پور، سیدعلی. (۱۳۹۱ ش). شهر خلاق اقتصاد پایدار. تهران: طحان.
۴۱. فتوحی مهربانی، باقر؛ کلانتری، محسن؛ رجایی، سیدعباس. (۱۳۹۵ ش). شهر خلاق و شاخص‌های

- شهر خلاق ایرانی. **نشریه جغرافیا**. ۱۴(۵۱)، ۱۰۱-۱۱۸. <https://www.magiran.com/p1664264>.
۴۱. کلانتری، محسن؛ رجایی، سیدعباس؛ فتوحی مهربانی، باقر. (۱۳۹۵ش). تحلیلی بر برخورداری کلان شهرهای ایران از شاخص‌های شهر خلاق. **پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری**. ۴(۴)، ۶۱۲-۸۵۷. <https://doi.org/10.22059/jurbangeo.2016.62197>.
۴۲. کمالی، محمد مهدی؛ اکبریان، رضا. (۱۳۹۴ش). معرفت‌شناسی گزاره‌های اخلاقی بر مبنای نظریه ادراکات اعتباری علامه طباطبائی. **فلسفه و کلام اسلامی**. ۴۸(۱)، ۹۹-۱۲۰. <https://www.magiran.com/p1443760>.
۴۳. کوراوند، مریم. (۱۳۹۵ش). ارزیابی نقش محله خلاق در توسعه شهری با رویکرد محیط نوآور؛ مطالعه موردی: محلات منطقه ۳ شهر اصفهان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری. دانشگاه کاشان.
۴۴. مختاری ملک‌آبادی، رضا؛ سقایی، محسن؛ ایمان، فاطمه. (۱۳۹۳ش). سطح‌بندی مناطق پانزده‌گانه شهر اصفهان از لحاظ شاخص‌های شهر خلاق با استفاده از مدل‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای. **پژوهش و برنامه‌ریزی شهری**. ۵(۱۶)، ۱۰۵-۱۲۰. <https://doi.org/10.22285/229.1393.5.16.7.4>.
۴۵. مرتضوی هشت‌رودی، محمود؛ حیدری، مهدی. (۱۳۹۶ش). نقد بنیان‌های فلسفی پارادایم پراگماتیسم از دیدگاه اسلام. پنجمین همایش ملی راهکارهای توسعه و ترویج علوم تربیتی روان‌شناسی، مشاوره و آموزش در ایران، انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین. <https://civilica.com/doc/686907>.
۴۶. مطلبیان، خسرو؛ رحمانی، بیژن. (۱۳۹۹ش). برنامه‌ریزی و رهبری خلاق در شهر ایرانی اسلامی و ارتباط آن با خلاقیت شهری. **آمایش محیط**. ۱۳(۵۰)، ۱۱۰-۱۳۲. <https://sid.ir/paper/367126/fa>.
۴۷. مطهری، مرتضی. (۱۳۶۴ش). **مقدمه و پاورقی بر کتاب اصول فلسفه و روش رئالیسم**. تهران: صدرا.
۴۸. موسوی، هادی؛ حسینی، سید حمیدرضا. (۱۳۹۵ش). نقش نظریه اعتباریات در جایگاه‌شناسی علم انسان‌شناسی. **انسان‌پژوهی دینی**. ۳۵(۱۳)، ۱۵۹-۱۸۱. <https://doi.org/10.22034/ra.2016.21963>.
۴۹. نبویان، سید محمود. (۱۳۹۰ش). چپستی اعتبار نزد علامه طباطبائی. **معرفت فلسفی**. ۹(۲)، ۱۱۵-۱۶۴. <https://www.magiran.com/p988531>.
۵۰. نظم‌فر، حسین؛ آفتاب، احمد؛ غفاری گیلانده، عطا؛ موسوی، میرنجف. (۱۳۹۷ش). تحلیل عوامل کلیدی مؤثر بر برنامه‌ریزی شهر خلاق؛ مطالعه موردی: ارومیه. **پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری**. ۱۶(۱)، ۲۲-۱. <https://doi.org/10.22059/jurbangeo.2018.242044.784>.
۵۱. نورمحمدیان، مزده؛ هاشمی‌مقدم، شمس‌الدین؛ ناطقی، فائزه. (۱۳۹۷ش). مقایسه مؤلفه‌های تربیتی فلسفه نوع‌گرایی ریچارد رورتی با فلسفه تربیتی اسلام. **جامعه‌شناسی آموزش و پرورش**. ۳(۱)، ۱۹۷-۲۱۱. <https://www.doi.org/10.22034/ijes.2017.43710>.

۵۲. نوروزی، رضاعلی؛ شهریاری نیسیانی، شهناز. (۱۳۹۵ش). واکاوی روش‌شناسی پیرس و بررسی سهم آن بر رویکردها و روش‌های پژوهش. *حکمت معاصر*، ۷(۲)، ۴۵-۶۸. <http://noo.rs/JkFsn>.
۵۳. هاشمی، محمد؛ گنجعلی، فرید. (۱۴۰۰ش). پراگماتیسم در طراحی شهری انسان‌محور و دموکراتیک. *مطالعات طراحی شهری و پژوهش‌های شهری*، ۷(۲)، ۶۳-۷۲. <http://noo.rs/Bkdfk>.
54. Alsayel, A., Jong, M., Fransen, Jan. (2022). Can creative cities be inclusive too? How do Dubai, Amsterdam and Toronto navigate the tension between creativity and inclusiveness in their adoption of city brands and policy initiatives? *Cities*, (128), 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2022.103786>.
55. Beaker, G. (2008). *Creative City Planning Framework, A Supporting Document to the agenda for prosperity: Prospectus for a Great City*.
56. Florida, R., Kennedy, M. (1998). Venture Capital, High Technology and Regional Development. *Regional Studies*, (4), 33-48.
57. Florida, R (2002). *The Rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. University of Toronto.
58. Hoch, Ch., Wang, L. (2013). Pragmatic Rational Planning: Comparing Shanghai and Chicago. *Planning Theory*, (1), 53-827.
59. Chan, Rebecca C. (2011). Old Buildings, New Ideas: Historic Preservation and Creative Industry Development as Complementary Urban Revitalization Strategies. (Masters Thesis). University of Pennsylvania, Philadelphia, PA.
60. Jacob, D. (2010). Constructing the creative neighborhood: Hopes and limitations of creative city policies in Berlin, City, *Culture and society*, 1 (4). 193-198.
61. Yigitcanlar, T. (2005). *The Making of Knowledge Cities: Lessons Learned From Melbourne* "International Symposium on Knowledge Cities, Saudi Arabia, Medina. https://www.academia.edu/3030489/The_making_of_knowledge_cities_lessons_learned_from_Melbourne.

Resources

The Holy Qur'ān. (n.d.).

1. 'Abbāsī, M., & Shabānī, A. (2017). *Barrasī va ta'rīf-e shākhesh-hā-ye ejtimā'i-farhangī-ye shahr-e khallāq dar tawse'ah-ye shahrī-ye Esfahān* (Study and definition of socio-cultural indicators of the creative city in the urban development of Isfahan). Third International Conference on Architecture, Civil Engineering and Urban Planning at the Beginning of the Third Millennium, Tehran. [In Persian]
2. Abdālī, M. (2015). *Barrasī-ye enteqādī-ye now-pragmātism bā tākīd bar ārā-e Richard Rorty az dīdgāh-e falsafeh-ye Eslāmī* (A critical study of neo-pragmatism with emphasis on Richard Rorty's views from the perspective of Islamic philosophy) (Master's thesis). University of Bāqir al-'Ulūm. [In Persian]
3. 'Abidīnī, A., Naghībī, F., 'Abdūvad, M., Jabbārpūr, F., & Asadī, M. (2024). Imkān-sanjī-ye tabdīl-e maḥallāt-e bāft-e tārikhī beh maḥallāt-e gardishgarī-ye shahrī-ye khallāq bā rūykard-e shahr-hā-ye 15 daqīqeh-'ī (Nemūneh-ye moṭāle'eh: Bāft-e tārikhī-ye Urūmiyeh) (Feasibility study of converting historical texture neighbourhoods to creative urban tourism neighbourhoods with a 15-minute cities approach: Case study of Urmia historical texture). *Human Geography Research*, 56(3), 35–56. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2023.332089.1008392> [In Persian]
4. Akbarī Muṭlaq, M. (2013). *Barrasī-ye ab'ād-e naẓariyyeh-ye shahr-e khallāq va tāthīr-e ān bar tawsi'eh-ye pāydār-e shahrī bā tākīd bar tejārat-e jahānī* (Examining the dimensions of the creative city theory and its impact on sustainable urban development with an emphasis on global trade). National Conference on Sustainable Architecture and Urban Development, Būkān. [In Persian]
5. Alīnām, Z. (2021). Barrasī-ye farāyand-e maḥallī-ye tawse'ah-ye ma'nā dar fazā-hā-ye shahrī az manẓar-e naẓariyyeh-ye i'tibāriyyāt (Investigating the situated process of meaning development in urban spaces from the perspective of conventional perception (i'tibāriyyāt) theory). *CIAUJ*, 6(2), 81–93. <https://doi.org/10.52547/ciauj.6.2.81> [In Persian]
6. Alīpūr, S., Gholāmī, M., & Golpūr, H. (2019). *Taḥlīl-e kārguzārī-ye maḥallāt-e shahrī-ye Būshehr az heyth-i shākhesh-hā-ye shahr-e khallāq* (Analysis of the efficiency of Bushehr

- urban neighbourhoods in terms of creative city indicators). National Conference on Humanities and Development, Shīrāz. [In Persian]
7. Alsayel, A., Jong, M., & Fransen, J. (2022). Can creative cities be inclusive too? How do Dubai, Amsterdam and Toronto navigate the tension between creativity and inclusiveness in their adoption of city brands and policy initiatives? *Cities*, 128, 1–12. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2022.103786>
8. Amīrī, M., Zulfīqārzādeh, M., Ziyārī, K., & Ashtarī, H. (2019). Kārburd-e raveshe marūr-e neẓāmandīsh-e adabīyyāt dar shenāsā'ī-ye ab'ād, mu'allefeh-hā va shākheṣ-hā-ye shahr-e khallāq (Literature systematic review method implementation in dimensions, components and indicators identification of the creative city). *Geographical Urban Planning Research*, 7(4), 701–722. <https://doi.org/10.22059/jurbangeo.2019.248581.838> [In Persian]
9. Anṣārīyān, Z., Manāfiyān, M., Ḥusaynī Sarāyī, M., Kāydkhurdah, R., Linsil, F., & Shukrānī, Y. (2007). *Mullā Ṣadrā beh revāyat-e mā: Hastī-shenāsī, ma'rīfat-shenāsī, ravān-shenāsī, dīn, akhlāq va falsafeh-ye honar* (Mullā Ṣadrā according to us: Ontology, epistemology, psychology, religion, ethics, and philosophy of art). Tehran: Bayn al-Milal. [In Persian]
10. Asgharī, M. (2008). Taqāṭu'-e pragmatīsm va pasā-nowgerā'ī dar falsafeh-ye Richard Rorty (The intersection of pragmatism and postmodernism in Richard Rorty's philosophy). *Philosophical Knowledge*, 22(2), 165–194. [In Persian]
11. Ashtarī, H. (2015). *Shahr-e khallāq, ṭabaqeh-ye khallāq* (Creative city, creative class). Tisā. [In Persian]
12. Baeker, G., Murray, G., & Couture, P. (2008). *Creative city planning framework: A supporting document to the agenda for prosperity: Prospectus for a great city*. Toronto.
13. Bāgherī, Kh., & Aṭṭārān, M. (1995). *Falsafeh-ye ta'līm va tarbiyat-e mu'āṣer* (Contemporary philosophy of education). Tehran: Mihrāb Qalam. [In Persian]
14. Bāgherī, Kh., & Khushkhūyī, M. (2002). Ensān az dīdgāh-e now-peragmatīsm (Richard Rorty) (Man from the perspective of new pragmatism – Richard Rorty). *Humanities, Alzahra University*, 12(42), 15–33. [In Persian]
15. Bastāmī, H. (2010). Zawāl-e pragmatīsm va ṣu'ūd-e now-pragmatīsm (The decline of pragmatism and the rise of neo-pragmatism). *Zamāneh*, 1(93), 58–60. [In Persian]
16. Bigdilū, A., & Vā'izī, A. (2025). Erteyāb-shenāsī va naqd-e ārā'-e 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī darbāreh-ye shakk-e Ḥiyūm darbāreh-ye manṣā-e mafhūm-e 'elliyyat (An evaluation of

- 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī's view on Hume's scepticism regarding the origin of the concept of causality). *Islamic Philosophical Doctrines*, 19(35), 65–84. <https://doi.org/10.30513/ipd.2025.6839.1598> [In Persian]
- 17.Chan, R. C. (2011). Old buildings, new ideas: Historic preservation and creative industry development as complementary urban revitalization strategies (Master's thesis). University of Pennsylvania, Philadelphia, PA.
- 18.Dehkhudā, A. (1962). *Lughat-nāmeḥ* (Dictionary). Tehran. [In Persian]
- 19.Duxbury, N. (2010). Canada's creative cities. *Cultures*, 3(100), 76–83.
- 20.Eslāmī, Sh. (2017). Naqd-e Rorty bar ma'refat-shenāsī (Rorty's critique of epistemology). *Analytical Philosophy*, 14(31), 5–21. [In Persian]
- 21.Florida, R. (2002). *The rise of the creative class: And how it's transforming work, leisure, community and everyday life*. Basic Books.
- 22.Florida, R., & Kennedy, M. (1998). Venture capital, high technology and regional development. *Regional Studies*, 32(4), 33–48.
- 23.Futūḥī, B., Kalāntarī, M., & Rajā'ī, A. (2016). Shahr-e khallāq va shākhesh-hā-ye shahr-e khallāq-e Īrānī (Creative city and indicators of the Iranian creative city). *Journal of the Iranian Geographical Association*, 14(51), 101–118. [In Persian]
- 24.Gharīb, O., Najafī, M., Akbarī, M., & Ḥusaynpūr, A. (2012). *Shahr-e khallāq-e eqtesād-e pāydār* (Creative city of sustainable economy). Tehran. [In Persian]
- 25.Ḥasanīfar, A. (2017). Kārguzārī-ye naẓariyyah-ye e'tibāriyyāt dar andīshah-ye ejtemā'ī-seyāsī-ye 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī (The function of the theory of credit perceptions in 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī's socio-political thought). *The Study of Theological Philosophy*, 1(19), 237–257. [In Persian]
- 26.Hāshemī, M., & Ganj'alī, F. (2021). Pragmātism dar ẓarāḥī-ye shahrī-ye ensān-meḥvar va demokrātīk (Pragmatism in human-centered and democratic urban design). *Urban Design Studies and Urban Research*, 7(2), 63–72. [In Persian]
- 27.Hoch, C., & Wang, L. (2013). Pragmatic rational planning: Comparing Shanghai and Chicago. *Planning Theory*, 12(4), 53–82.
- 28.Ibrāhīmzādeh, I., & Nā'irī. (2018). Sanjesh va arzyābī-ye waḍ'iyat-e shākhesh-hā-ye shahr-e khallāq (Nemūneh-ye meṭāle'eh: manāṭeq-e 5 shahr-e Zāhedān) (Measure and assess the situation indexes of creative city: Case study of regions 5 of Zahedan). *Geography and Development*, 16(52), 1–22. <https://doi.org/10.22111/gdj.2018.4126> [In Persian]

29. Irandūst, K., & Gholāmī Zarchī, M. (2015). Trteqā'-e mukhāṭabāt-e 'umūmī az ẓarīq-e faḍā-hā-ye 'umūmī-ye shahr-e khallāq (Nemūneh-ye moṭāle'eh: shahr-e Yazd) (Promoting public participation through public spaces of the creative city – Case study: City of Yazd). *Fine Arts*, 20(2), 47–58. <https://doi.org/10.22059/jfaup.2015.56717> [In Persian]
30. Jāberī Muqaddam, M., & Farjāmṭalab, F. (2020). Rūykardī pragmatistī beh makān-sāzī dar sāḥāt-e tārikhī-ye shahrī-ye Īrān (Nemūneh-ye moṭāle'eh: Bāzār-e Isther va Murdikhāy dar Hamadān) (A pragmatic approach to placemaking in Iranian historical urban areas – Case study: Esther and Mordechai Bazaar in Hamadan). *Journal of Iranian Architecture Studies*, 9(17), 219–236. <https://doi.org/10.22052/9.17.219> [In Persian]
31. Jacob, D. (2010). Constructing the creative neighborhood: Hopes and limitations of creative city policies in Berlin. *City, Culture and Society*, 1(4), 193–198.
32. Javīd, M., Ḥusaynpūr, S., & Akbarī, M. (2012). *Shahr-e khallāq, barnāmeḥ-rīzī-ye esterātejīk* (Creative city, strategic planning). Tehran: Tahān. [In Persian]
33. Kalāntarī, M., Rajāṭī, A., & Futūḥī, B. (2016). Taḥlīl-e dastrasī-ye shākheš-hā-ye shahr-e khallāq dar kalānshahr-hā-ye Īrān (An analysis of the availability of creative city indicators in Iranian metropolises). *Geography of Urban Planning*, 4(4), 612–857. [In Persian]
34. Kamālī, M., & Akbarīyān, R. (2015). Ma'refat-shenāsī-ye gūzāreh-hā-ye akhlāqī bar pāyeh-ye naẓariyyeh-ye "edrakāt-e e'tebārī"-ye 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī (Epistemology of ethical propositions based on 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī's theory of "idrākāt i'tibārī"). *Islamic Philosophy and Theology*, 48(1), 99–120. [In Persian]
35. Kūravand, M. (2016). Arzyābī-ye naqsh-e maḥallāt-e khallāq dar tawse'ah-ye shahrī bā rūykard-e muḥīṭ-e nowāvarāneh, Nemūneh-ye moṭāle'eh: maḥallāt-e maṇṭaqeh-ye 3 shahr-e Eṣfahān (Evaluating the role of creative neighbourhoods in urban development with an innovative environment approach, case study: Neighbourhoods in District 3 of Isfahan city) (Master's thesis). University of Kāshān. [In Persian]
36. Maḥfūziyān, M. (2023). Naqd-e kārburd-e naẓariyyah-ye zendegī-ye 'umūmī-ye Jan Gehl dar Īrān az maṇzar-e andīsheh-ye Eslāmī bā tekyeh bar naẓariyyeh-ye i'tibāriyyāt-e 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī (A critique of the application of Jan Gehl's theory of public life in Iran from the perspective of Islamic thought, relying on 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī's theory of credit perceptions). *Social Theories of Muslim Thinkers*, 13(3), 17–32. <https://doi.org/10.22059/jstmt.2023.344397.1536> [In Persian]

37. Mukhtārī Mālekābādī, R., Saqā'ī, M., & Īmān, F. (2014). Ṭabaqeh-bandī-ye pānzdah maṇṭaqeh dar shahr-e Eṣfahān bar asās-e shākhesh-e shahr-e khallāq bā estefādeh az mudel-hā dar barnāmeḥ-rīzī-ye maṇṭaqeh-ī (Classification of fifteen regions in Isfahan City based on the creative city indicator using models in regional planning). *Urban Research and Planning*, 5(16), 105–120. [In Persian]
38. Murtaḍavī, M., & Heydarī, M. (2017). Naqd-e mabānī-ye falsafī-ye pārādaym-e pragmatism az dīdgāh-e Eslām (Criticism of the philosophical foundations of the pragmatism paradigm from the perspective of Islam). The Fifth National Conference on Strategies for the Development and Promotion of Educational Sciences of Psychology, Counseling and Education in Iran, Iran. [In Persian]
39. Mūsavī, H., & Ḥasanī, S. Ḥ. R. (2016). Naqsh-e nazariyyeh-yi e'tibāriyyāt dar jāygāh-shenāsī-ye 'elm-e ensān-shenāsī (The role of the theory of credit perceptions in the positioning of the science of anthropology). *Insān-pazhūhī-ye Dīnī*, 13(35), 159–181. [In Persian]
40. Muṭahharī, M. (1985). *Muqaddameh va pā-varq-e ketāb-e uṣūl-e falsafeh va ravesh-e re'ālism* (Introduction and footnote to the book Principles of Philosophy and the Method of Realism). Tehran. [In Persian]
41. Muṭālī'iyān, Kh., & Raḥmānī, B. (2020). Barnāmeḥ-rīzī va rahbari-ye khallāq dar shahr-e Eslāmī-Īrānī va rābeṭeh-ye ān bā khallāqiyyat-e shahrī (Creative planning and leadership in the Iranian Islamic city and its relationship with urban creativity). *Environment Preparation*, 13(50), 110–132. [In Persian]
42. Nabaviyān, M. (2011). E'tibār chīst az nazar-e 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī (What is credibility according to 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī). *Philosophical Knowledge*, 9(2), 115–164. [In Persian]
43. Naẓmfar, H., Āftāb, A., Ghaffārī, A., & Mūsavī, M. (2018). Taḥlīl-e 'awāmel-e kelidī-ye mu'athther bar barnāmeḥ-rīzī-ye shahr-e khallāq (Nemūneh-ye moṭāle'eh: Urūmiyeh) (Analyzing key factors influencing the planning of a creative city – Case study: Urmia). *Geography of Urban Planning*, 6(1), 1–22. [In Persian]
44. Nowrūzī, R., & Shahrīārī, Sh. (2016). Taḥlīlī bar ravesh-shenāsī-ye Pīrs va sahm-e ān dar rūykard-hā va ravesh-hā-ye pazhūheshī (An analysis of Peirce's methodology and its contribution to research approaches and methods). *Contemporary Wisdom*, 7(2), 45–68. [In Persian]
45. Nūrmuḥammadiān, M., Hāshimī Muqaddam, S. A., & Nāṭeqī, F. (2022). Muqāyeseh-ye

- mu'allefeh-hā-ye tarbiyatī-ye falsafeh-ye now-pragmātist-e Richard Rorty bā falsafeh-ye tarbiyatī-ye Eslāmī (Comparing the educational components of Richard Rorty's neo-pragmatist philosophy with Islamic educational philosophy). *Sociology of Education*, 3(1), 197–211. [In Persian]
46. Pārsāniyā, H., Dānā'īfard, H., & Ḥusaynī, S. (2015). Eqtiṣā'āt-e naẓariyyeh-ye e'tibār barā-ye tawsi'eḥ dar 'ulūm-e ensānī (Implications of credit theory for development in the humanities). *Islam and Social Studies*, 5(1), 23–48. [In Persian]
47. Pīrbābā'ī, M. T., & Faṭḥalībiglū, M. (2020). Maṣraf-e farhangī-ye shahrī: Taḥlīl-e taṭbīqī-ye farhang-e maṣraf dar shahr-hā-ye gharbī va Eslāmī (Urban cultural consumption: A comparative analysis of the culture of consumption in Western and Islamic cities). *CIAUJ*, 5(1), 73–86. <https://doi.org/10.29252/ciauj.5.1.5> [In Persian]
48. Pīrbābā'ī, M. T., Baytī, H., & Ṣedāqatī, A. (2019). Maḥmūd-e arzesh dar barnāmeḥ-rīzī-ye maskan: Barrisī-ye taṭbīqī-ye mudel-e maskan-e hedunīk bā naẓar-e arzesh-e 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī (The concept of value in housing planning: A comparative study of the hedonic housing model with value regards of 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī). *Social Theories of Muslim Thinkers*, 2(9), 303–329. <https://doi.org/10.22059/jstmt.2020.273843.1252> [In Persian]
49. Pīrbābā'ī, M. T., Mīrghulāmī, M., & Ḥaqbāyān, R. (2023). Naqd-e kārburd-e naẓariyyah-ye zendegī-ye 'umūmī-ye Jan Gehl dar Īrān az manẓar-e andīsheh-ye Eslāmī bā tekyeh bar naẓariyyeh-ye e'tibāriyyāt-e 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī (A critique of the application of Jan Gehl's theory of public life in Iran from the perspective of Islamic thought, relying on 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī's theory of credit perceptions). *Social Theories of Muslim Thinkers*, 13(3), 17–32. <https://doi.org/10.22059/jstmt.2023.344397.1536> [In Persian]
50. Pupkin, R., Estrol, A. (1995). *General philosophy*, Tehran: Hekmat. [In Persian]
51. Pūrḥasan, Gh. (2013). E'tibār-e ejtemā'ī va payāmad-hā-ye ma'refat-shenākhtī-ye ān: Bāz-khānī-ye dīdgāh-e 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī (Social credibility and its epistemological consequences: Re-reading 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī's viewpoint). *Wisdom and Philosophy*, 36(4), 47–70. [In Persian]
52. Rāfi'iyān, M., & Shabānī, M. (2015). Taḥlīl-e shākhṣ-hā-ye khallāqīyyat-e shahrī dar neẓām-e sunnat-e maḥallī-ye ustān-e Māzandarān (Analysis of urban creativity indices in settlement system of Mazandaran Province). *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 5(16), 19–34. <https://doi.org/10.22111/gaij.2015.2160> [In Persian]

53. Reḡā'iyān, A., Qāderī, E., & Mīr'abbāsī, R. (2012). *Barnāmeḥ-rīzī-ye shahr-e khallāq* (Creative city planning). Tehran: Āzaraksh. [In Persian]
54. Rorty, R. (2005). *Falsafeh-ye ejtemā'ī va umīd* (Social philosophy and hope). Tehran: Ney. [In Persian]
55. Sabziyān, M., & Bahman, Sh. (2011). Pragmātism va siyāsāt: Barrasī va naqd-e enteqādī-ye pragmātism dar sāḡneh-ye ḡukūmat va siyāsāt (Pragmatism and politics: A study and critical review of pragmatism in the sphere of government and politics). *Political and International Researches Quarterly*, 2(5), 89–123. [In Persian]
56. Šādeqī, H., & Muḡsenī, H. (2019). Ṭanz-e siyāsī va ta'āmul-e ān bā demukrāsī dar andīsheh-ye Richard Rorty (Political irony and its interaction with democracy in Richard Rorty's thought). *Political Quarterly Journal of the Faculty of Law and Political Science*, 4(49), 1081–1099. [In Persian]
57. Shukūṭī, H. (1985). *Jughrāfiyā-ye 'amalī va maktab-hā-ye jughrāfiyā'ī* (Applied geography and geographical schools). Mashhad. [In Persian]
58. Ṭabāṭabā'ī, M. Ḥ. (1985). *Uṣūl-e falsafeh va ravesḥ-e re'ālism* (Principles of philosophy and the method of realism). Tehran: Šadrā. [In Persian]
59. Ṭabāṭabā'ī, M. Ḥ. (1995). *Al-Mīzān fī Tafsīr al-Qur'ān* (The balance in exegesis of the Qur'ān). Qom. [In Arabic]
60. Ṭabāṭabā'ī, M. Ḥ. (2006). *Ma'naviyyat-e Shī'ī* (Shia spirituality). Qom. [In Persian]
61. Ṭabāṭabā'ī, M. Ḥ. (2008). *Uṣūl-e falsafeh va ravesḥ-e re'ālism* (Principles of philosophy and the method of realism). Qom. [In Persian]
62. Yigitcanlar, T. (2005). *The making of knowledge cities: Lessons learned from Melbourne. International Symposium on Knowledge Cities, Medina, Saudi Arabia*. https://www.academia.edu/3030489/The_making_of_knowledge_cities_lessons_learned_from_Melbourne